

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης
Επιχειρήσεων

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης & Τεχνολογίας

Διεύθυνση: Μεγάλου Αλεξάνδρου 1, 263 34 ΠΑΤΡΑ

Τηλ.: 2610 369225, 2610369203 Φαξ: 2610 396184,

website: manedu.upatras.gr, email: manedu@upatras.gr

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

EDUCATION
MANAGEMENT

Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Διοίκηση Εκπαίδευσης / Education Management»

Διπλωματική Εργασία

«Η αρχή της αυτοδιοίκησης των Πανεπιστημίων»

Αναστασία Καπατσούλια

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Δρ. Νίκη Γεωργιάδου, Διδάσκων ΠΜΣ, «Διοίκησης Εκπαίδευσης», Πανεπιστημίου Πατρών

Α΄ Συν-Επιβλέπουσα Ιωάννα Γιαννούκου

**Δρ., Διδάσκων ΠΜΣ, «Διοίκησης Εκπαίδευσης»,
Πανεπιστημίου Πατρών**

Β΄ Συν-Επιβλέπων Απόστολος Ραφαηλίδης

**Δρ., Διδάσκων ΠΜΣ, «Διοίκησης Εκπαίδευσης»,
Πανεπιστημίου Πατρών**

Πάτρα, Ιούνιος 2022

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ.3 του Ν.1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Πατρών, 2022.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί συνιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Πατρών και της φοιτήτριας, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και τη συγγραφέα της Διπλωματικής Εργασίας, καθώς και την επωνυμία του Πανεπιστημίου Πατρών όπου εκπονήθηκε καθώς και τον επιβλέποντα και την επιτροπή κρίσης.

Αφιερώνεται στους γονείς μου
Διονύσιο και Χρύσα

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα Καθηγήτρια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πατρών, κ. Νίκη Γεωργιάδου για την υποστήριξη και τη δυνατότητα που μου προσέφερε, μέσω των μαθημάτων της, να εισέλθω στο εξαιρετικά ενδιαφέρον, θέμα της παρούσας εργασίας.

Τέλος, ευχαριστώ τη συμφοιτήτρια, συνάδελφο και φίλη Φιλιώ Βογιαντζή, για τη αμέριστη συμπαράσταση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση του αυτοδιοίκητου χαρακτήρα των πανεπιστημίων. Μελετάται η ισχύουσα νομοθεσία, οι θεσμοί που διέπουν τη λειτουργία τους, οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες των οργάνων διοίκησης.

Σκοπός είναι να εξεταστεί αν υφίσταται τυπική αυτονομία ή ουσιαστική στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Διαθέτουν πραγματικά την ικανότητα να λειτουργούν πλήρως αυτόνομα και ανεξάρτητα; Υπάρχει ελευθερία στη διαχείριση των υποθέσεών τους ή περιορίζεται από την εποπτεία του κράτους;

Το υλικό και η μέθοδος που ακολουθήθηκε στην εργασία βασίζεται στην ανάλυση περιεχομένου πρωτογενούς έρευνας, στο πεδίο της νομοθεσίας και στην βιβλιογραφική ανασκόπηση. Σημαντικό μέρος της εργασίας αποτελεί η ανάλυση των δεικτών της έρευνας 2017 του European Universities Association και η σύγκρισή τους με την ισχύουσα νομοθεσία Ν.4475/2017 «Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις». Οι δείκτες που αναλύθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν είναι η οργανωτική αυτονομία, η οικονομική αυτονομία, η αυτονομία στη διαχείριση του προσωπικού και η ακαδημαϊκή αυτονομία.

Η σύγκριση της ελληνικής νομοθεσίας με τα δεδομένα της έρευνας του European Universities Association οδηγεί σε αποτελέσματα που τεκμηριώνουν την άποψη ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο επιτρέπει ένα σημαντικό βαθμό αυτονομίας στα πανεπιστήμια, ωστόσο δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν υφίσταται κρατική παρέμβαση.

Από την ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας γίνεται κατανοητός ο τρόπος διακυβέρνησης των ελληνικών πανεπιστημίων και αποτιμάται η κατάσταση σε ότι αφορά την αυτονομία καθώς και τα αίτια για την έλλειψη αυτής. Το κύριο συμπέρασμα είναι ότι η οικονομική εξάρτηση των πανεπιστημίων από την κρατική χρηματοδότηση αποτελεί σημαντικό στοιχείο που περιορίζει τον βαθμό αυτονομίας τους. Αναδεικνύεται ωστόσο η ανάγκη να διερευνηθούν περαιτέρω οι μεταβαλλόμενες συνθήκες που ορίζει το εκάστοτε νομικό πλαίσιο.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ανώτατη Εκπαίδευση, αυτοδιοίκηση, αυτονομία, Θεσμικό πλαίσιο, κρατική παρέμβαση

ABSTRACT

The aim of the present thesis is to investigate the self-governance character of the university. Particular emphasis is placed on the study of the applicable legislation, the institutions governing its operation, the roles and responsibilities of the administrative bodies.

The aim is to examine whether there is formal autonomy or substantive autonomy in higher education institutions. Do they really have the ability to operate fully autonomously and independently? Is there freedom in the management of their affairs or is it restricted by state supervision?

The sources used and the method followed in the present thesis is based on the analysis of the content of primary research, the field of legislation and the literature review.

An important part of the study is the analysis of 2017 survey of the European Universities Association indicators and their comparison with the current legislation of Law 4475/2017 "Organization and operation of higher education, regulations for research and other provisions".

The indicators analyzed are organizational autonomy, financial autonomy, autonomy in personnel management and academic autonomy.

The comparison of Greek legislation with the data of the European Universities Association's research leads to results that substantiate the opinion that the current legal framework allows a significant degree of autonomy to universities, but it cannot be argued that there is no state intervention.

From the data analysis of the present research, it is understood the way greek universities are governed, it is assessed the situation regarding autonomy and are being evaluated the reasons for its lack.

The main conclusion is that the economic dependence of universities on state funding is an important element that limits their degree of autonomy.

However, there is a need to further explore the changing circumstances set by the respective legal framework.

KEYWORDS

Higher education, self-government, autonomy, institutional framework, state intervention

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	vii
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1 ^ο Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	5
Κεφάλαιο 2 ^ο Οργάνωση - Διάρθρωση Ανώτατης Εκπαίδευσης.....	8
2.1 Η Σύγκλητος.....	8
2.2 Πρύτανης.....	9
2.3 Αντιπρυτάνεις.....	9
2.4 Πρυτανικό Συμβούλιο	10
2.5 Οργανισμός Α.Ε.Ι.....	11
2.6 Εσωτερικός Κανονισμός Α.Ε.Ι.	11
2.7 Μεταβολές Α.Ε.Ι.	12
2.8 Οικονομική Αυτονομία – Χρηματοδότηση	13
2.9 Αυτονομία σε θέματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού	14
2.10 Ακαδημαϊκή ελευθερία – αυτονομία.....	15
Κεφάλαιο 3 ^ο Μεθοδολογία έρευνας.....	18
Κεφάλαιο 4 ^ο Πανεπιστημιακή Αυτονομία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα κατά την περίοδο εφαρμογής του Νόμου 4485/2017	22
4.1 Οργανωτική αυτονομία	22
4.2 Οικονομική αυτονομία	29
4.3 Αυτονομία σε θέματα διαχείρισης προσωπικού	37
4.4 Ακαδημαϊκή αυτονομία.....	42
Κεφάλαιο 5 ^ο - Συμπεράσματα.....	51
Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	55
Βιβλιογραφία.....	56

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Πεδία πανεπιστημιακής αυτονομίας	19
Πίνακας 2: Κριτήρια κρατικής επιχορήγησης	30
Πίνακας 3: Συντελεστές βαρύτητας των αντικειμενικών κριτηρίων	32

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Διαδικασία εκλογής Πρύτανη	23
Διάγραμμα 2: Κριτήρια επιλογής Πρύτανη	24
Διάγραμμα 3: Θητεία Πρύτανη	24
Διάγραμμα 4: Απόλυση Πρύτανη	25
Διάγραμμα 5: Καθορισμός Ακαδημαϊκών Δομών	26
Διάγραμμα 6: Μοντέλο Διοίκησης	27
Διάγραμμα 7: Εξωτερικά μέλη στη Διοίκηση των Πανεπιστημίων	28
Διάγραμμα 8: Κρατική Χρηματοδότηση	29
Διάγραμμα 9: Δυνατότητα δανεισμού	34
Διάγραμμα 10: Δυνατότητα τήρησης ακίνητης περιουσίας	35
Διάγραμμα 11: Επιβολή διδάκτρων	36
Διάγραμμα 12: Προσλήψεις ακαδημαϊκού προσωπικού	38
Διάγραμμα 13: Προσλήψεις διοικητικού προσωπικού	38
Διάγραμμα 14: Εξέλιξη ακαδημαϊκού προσωπικού	40
Διάγραμμα 15: Εξέλιξη διοικητικού προσωπικού	40
Διάγραμμα 16: Καθορισμός αριθμού εισακτέων φοιτητών	43
Διάγραμμα 17: Κριτήρια πρόσβασης σε προπτυχιακές σπουδές	44
Διάγραμμα 18: Κριτήρια πρόσβασης σε μεταπτυχιακές σπουδές	45
Διάγραμμα 19: Δυνατότητα ίδρυσης προγραμμάτων σπουδών	46
Διάγραμμα 20: Δυνατότητα επιλογής γλώσσας διδασκαλίας προπτυχιακών σπουδών	47
Διάγραμμα 21: Δυνατότητα επιλογής γλώσσας διδασκαλίας μεταπτυχιακών σπουδών	47

Εισαγωγή

Η βασική αποστολή των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, σύμφωνα με τον Νόμο Πλαίσιο 1268/82 είναι η παραγωγή και η μετάδοση της γνώσης, μέσα από την έρευνα και τη διδασκαλία. Σκοπός είναι να προετοιμάζονται οι φοιτητές για την εφαρμογή των γνώσεων και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό. Οι φορείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καλούνται να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κοινωνιών, θέτοντας τα όραμά τους και προσφέροντας γνώση. Η παιδεία είναι κατά κύριο λόγο κρατική, καθώς το κράτος διαθέτει την οικονομική δύναμη να οργανώνει το εκπαιδευτικό σύστημα για όλο τον πληθυσμό (Παντελής, 2018).

Τα Α.Ε.Ι. αποτελούν νομικές οντότητες που εντάσσονται στην κατηγορία των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση, τελώντας υπό την εποπτεία του κράτους και υπόκεινται σε δημόσιο έλεγχο νομιμότητας των πράξεων τους.

Η πρόθεση των νομοθετών με τον πρόσφατο Ν.4485/2017 «οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις» είναι να παραχωρηθεί στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα η ελευθερία να ορίζουν τον τρόπο λειτουργίας τους.

Η αυτονομία των πανεπιστημίων αντιμετωπίζεται ως η λύση για την προώθηση της ανάπτυξής τους, της βελτίωσης της ποιότητας της εκπαίδευσης και της συνεισφοράς στην εκπαίδευση υψηλών προσόντων ανθρώπινου δυναμικού για την αγορά εργασίας (Trinh Thuy Anh et al. 2021).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενισχύεται η αυτονομία και η ευελιξία στην οργάνωση και διοίκηση των δημόσιων πανεπιστημίων προκειμένου να αναπτυχθεί ο ανταγωνισμός, και η εκάστοτε στρατηγική τους (Frølich, Christensen & Stensaker, 2018), λαμβάνοντας υπόψη τις επιταγές της κοινωνίας εντός της οποίας λειτουργούν.

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να εξετάσει την πλήρη ή μη εφαρμογή της αρχής της αυτοδιοίκησης στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση όπως ορίζει το συνταγματικό πλαίσιο. Η εποπτεία που ασκεί το κράτος περιορίζει τις ελευθερίες των οργάνων διοίκησης στην λήψη αποφάσεων; Τα επιμέρους ερωτήματα που εξετάζονται αφορούν στην οργανωτική αυτονομία, την οικονομική, την ακαδημαϊκή καθώς και στην αυτονομία σε θέματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού.

Διερευνώνται οι υφιστάμενοι δημοκρατικοί θεσμοί, η δομή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα όργανα διοίκησης και οι ρόλοι αυτών καθώς και το πλαίσιο λήψης αποφάσεων.

Πρωτίστως, παρουσιάζεται το οργανωτικό σύστημα βάσει του οποίου διοικούνται τα ελληνικά πανεπιστήμια. Σχολιάζεται ο βαθμός αυτονομίας τους σε ότι αφορά την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και οικονομία, τη διαχείριση θεμάτων προσωπικού και την ακαδημαϊκή ελευθερία. Τέλος, πραγματοποιείται σύγκριση της θέσεως των ελληνικών ΑΕΙ με αυτά ευρωπαϊκών χωρών, στους συγκεκριμένους άξονες αυτονομίας και αυτοδιοίκησης.

Το ερευνητικό θέμα προσεγγίστηκε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου και περαιτέρω σύγκρισης με την έρευνα 2017 του European Universities Association, λαμβάνοντας υπόψη συγκεκριμένους δείκτες και συγκρίνοντάς τους με την ισχύουσα νομοθεσία Ν.4485/2017.

Τα αποτελέσματα χρησιμοποιήθηκαν για να αποτιμηθεί η αυτονομία στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, να αναζητηθούν οι αιτίες για χαμηλά επίπεδα αυτής.

Η πρωτογενής έρευνα αφορά στο πεδίο της νομοθεσίας και της εθνικής και διεθνούς βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αφορούν σε νόμους, που τεκμηριώνουν το πλαίσιο οργάνωσης, διοίκησης και αυτονομία των Α.Ε.Ι. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε η έκθεση 2017 του ευρωπαϊκού θεσμού «European University Association» προκειμένου να συγκριθεί η αυτονομία των ελληνικών πανεπιστημίων με αυτή 29 ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αξιοποιήθηκαν προκειμένου να αποτυπωθεί η υφιστάμενη κατάσταση στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα ως προς την αρχή της αυτοδιοίκησης και να εξεταστούν οι λόγοι για τους οποίους δεν υφίσταται πλήρης αυτονομία.

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση στο θέμα της αυτονομίας των πανεπιστημίων τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, τα ερευνητικά ερωτήματα και ο στόχος της εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφονται το θεωρητικό μέρος της έρευνας μέσα από την πανεπιστημιακή νομοθεσία και την καταγραφή της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι έννοιες και οι ορισμοί που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα εργασία. Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει την οργάνωση και τη διάρθρωση των ελληνικών πανεπιστημίων σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Ν.4485/2017.

Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας, η άντληση και ο τρόπος επεξεργασία των δεδομένων.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει την αυτονομία των πανεπιστημίων, όπως ισχύει στην Ελλάδα με την εφαρμογή του Ν. 4485/2017 και επιχειρείται η σύγκριση με τα πεδία της μελέτης του ερευνητικού προγράμματος «University Autonomy in Europe III» (Privot & Estermann 2017) της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (European Union Association, EUA), που πραγματοποιήθηκε το 2017 σε 29 ευρωπαϊκά κράτη που συμμετείχαν σε αυτήν.

Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ευρήματα της μελέτης και η σύγκριση αυτών-Συμπεράσματα.

Α' ΜΕΡΟΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κεφάλαιο 1^ο Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η παρούσα μελέτη εξετάζει το συνταγματικό πλαίσιο και την ισχύουσα νομοθεσία για την Ανώτατη Εκπαίδευση, ως προς την κατοχύρωση της αυτονομίας, της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της ελεύθερης διακίνησης ιδεών, στα σύγχρονα ελληνικά πανεπιστήμια. Τα ελληνικά πανεπιστήμια τελούν υπό πλήρη αυτοδιοίκηση; Κατά πόσο η κρατική εποπτεία θέτει περιορισμούς στην αυτονομία τους; Ποιος είναι ο βαθμός ελευθερίας των διοικητικών οργάνων στη λήψη αποφάσεων;

Το άρθρο 16 του Συντάγματος ορίζει την παιδεία ως βασική αποστολή του κράτους με σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων διαπλάθοντας ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες. (Σπυρόπουλος/Κοντιάδης/Ανθόπουλος/Γεραπετρίτης).

Η ακαδημαϊκή ελευθερία περιλαμβάνει : « α) Επιστημονική Ελευθερία, Ελευθερία της έρευνας και διδασκαλίας του πανεπιστημιακού δασκάλου , β) Επιστημονική Ελευθερία του βοηθητικού διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού για τον χώρο τον οποίο καλύπτει η ειδικότητα του κάθε βοηθητικού λειτουργήματος (εργαστήρια, τμήμα διδασκαλίας, συγκεκριμένη έρευνα), γ) Ελευθερία του διδάσκεισθαι ,δ) την ύπαρξη των οργανωτικών μέτρων και προσωπικών εγγυήσεων , ε) την κατοχύρωση μιας ελεύθερης εσωτερικής πανεπιστημιακής ζωής από ανεξέλεγκτες και αυθαίρετες διοικητικές επεμβάσεις της κρατικής εξουσίας (πανεπιστημιακό άσυλο)» (Πουλής , σ.318).

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία στην τέχνη, την επιστήμη, την έρευνα και τη διδασκαλία. Αποστολή του κράτους είναι η παροχή δωρεάν παιδείας, με ίσους όρους και η αυτοδιοίκηση των πανεπιστημίων. Η επιστημονική ελευθερία στο Άρθρο 16 του Συντάγματος οριοθετείται ως ατομικό δικαίωμα, ως εγγύηση θεσμού (παραγρ 1 εδ.α'), και ως αυτοδιοίκηση των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (παραγ.5).

Βασική δέσμευση του Συντάγματος είναι «η πλήρης αυτοδιοίκηση» των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Κοντιάδης 2007).

Ο νόμος θέτει το γενικό κοινό πλαίσιο για την οργάνωση των πανεπιστημίων, δίδοντας ελευθερία στο κάθε ίδρυμα να διαφοροποιηθεί ως προς την οργάνωσή του μέσω του εσωτερικού κανονισμού και του οργανισμού του (Φουντεδάκη 2015).

Ωστόσο τα ΑΕΙ τελούν υπό την εποπτεία του κράτους. Ορίζουν το κανονιστικό τους πλαίσιο μόνο κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης (Κοντιάδης 2007).

Η αυτοδιοίκηση έγκειται στην δύναμη ενός οργανισμού να διοικεί χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις. Σύμφωνα με τον Δαγτόγλου (2004) η αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ αφορά στην παρεχόμενη σε αυτά εξουσία να αποφασίζουν με δικά τους όργανα για τις δικές τους υποθέσεις, εντός του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργία που θέτει ο νόμος. Ο ρόλος του κράτους είναι κυρίως να εποπτεύει και να ελέγχει την νομιμότητα των πράξεων των οργανισμών. (Δαγτόγλου, 2012).

Η αυτονομία αφορά στην δυνατότητα ενός οργανισμού να θέτει το όραμά του και τους στόχους του. Περιλαμβάνει όλες εκείνες τις διαδικασίες και δράσεις που δύναται αυτόνομα να αναλάβει προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι. Σύμφωνα με τον Μάνεση (1980) τα ΑΕΙ δεν θέτουν νόμους, άρα δεν είναι αυτόνομα, αλλά λειτουργούν με τις επιταγές των νόμων.

Μέσα από τα άρθρα του Συντάγματος κατοχυρώνεται η πλήρης αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ και όχι η αυτονομία τους (Σύνταγμα κατ' άρθρο ερμηνεία Σπυρόπουλος/Κοντιάδης/Ανθόπουλος/Γεραπετρίτης, 2017).

Η αρχή της αυτοδιοίκησης των πανεπιστημίων αναλύεται σε τέσσερις κατηγορίες: την οργάνωση/διοίκηση, τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού και την ακαδημαϊκή ελευθερία.

Συγκεκριμένα η αυτονομία στην οργάνωση αναφέρεται στην δυνατότητα λήψης αποφάσεων, για την επίτευξη των στόχων και του οράματος του κάθε φορέα. Η οικονομική αυτονομία περιλαμβάνει τη δυνατότητα αξιοποίησης διαφορετικών μοντέλων ανάπτυξης και διεκδίκησης χρηματοδότησης με σκοπό την ανάπτυξη. Σε ότι αφορά τη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, η αυτοδιοίκηση έγκειται στη λήψη αποφάσεων προσλήψεων, τοποθετήσεων προσωπικού και μοντέλων αξιολόγησης, κινήτρων και προαγωγών. Τέλος «η ακαδημαϊκή ελευθερία κατοχυρώνεται στην έρευνα και στην διδασκαλία και επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση και διακίνηση ιδεών» Ν4485/2017. Σύμφωνα με το άρθ.16 § 1 εδ.α' του Συντάγματος «η επιστημονική ελευθερία κατοχυρώνεται μέσα από ένα σύνολο θεσμών και συγκεκριμένα ως ατομικό δικαίωμα του επιστήμονα και ως αντικειμενοποιημένη προστασία του βιοτικού τομέα «επιστήμη». Τέλος η αυτοδιοίκηση λειτουργεί ως θεσμική εγγύηση της επιστημονικής ελευθερίας (άρθ. 16 § 5).

Η αγορά εργασίας απαιτεί καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, που θα έχει λάβει υψηλής ποιότητας εκπαίδευση για να είναι σε θέση να ανταποκριθεί στον ανταγωνισμό και στις απαιτήσεις των σύγχρονων κοινωνιών και αγορών. Το κλειδί για την ανάπτυξη των Πανεπιστημίων και τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης είναι η αυτονομία. Στο πλαίσιο αυτό η αυτοδιοίκηση όχι μόνο σε οργανωτικό επίπεδο, αλλά και σε οικονομικό είναι σημαντική γιατί μετατρέπει τους ακαδημαϊκούς φορείς σε εταιρικούς φορείς που λειτουργούν πλέον με τον μηχανισμό της παγκόσμιας ακαδημαϊκής αγοράς (Trinh Thy Anh et al. 2021).

Σύμφωνα με την εργασία των Wise and Carrasco (2018), διαπιστώνεται ότι η αύξηση του επιπέδου αυτοδιοίκησης των ακαδημαϊκών φορέων θα τους επιτρέψει να συνεισφέρουν στα οφέλη των τοπικών κοινωνιών.

Η έρευνα της Anh Ngoc Mai (2021) για την επίδραση της αυτοδιοίκησης στην διεθνή κατάταξη των πανεπιστημίων (ranking) διαπιστώνει ότι η Ευρώπη και η Ασία μετακινήθηκαν από το κλασικό μοντέλο κρατικού ελέγχου στο μοντέλο της εποπτείας των ΑΕΙ. Παρόλο που τα διάφορα μοντέλα αυτονομίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων έχουν αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενων ερευνών, δεν έχει αντιμετωπιστεί η συσχέτιση του βαθμού αυτονομίας με την διεθνή κατάταξη των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μεταξύ διαφορετικών χωρών που τηρούν το μοντέλο κρατικού ελέγχου.

Η κρατική χρηματοδότηση των πανεπιστημίων επιβάλλει αναπόφευκτα κανόνες διαχείρισης και γραφειοκρατία στη διοικητική τους διαδικασία (Salvioni et al., 2017). Στην Ελλάδα οι οικονομικοί πόροι των ΑΕΙ προέρχονται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό με σκοπό την κάλυψη των λειτουργικών τους δαπανών, διατηρώντας μια ακαδημαϊκή αυτοτέλεια στη διαχείρισή τους.

Κεφάλαιο 2^ο Οργάνωση - Διάρθρωση Ανώτατης Εκπαίδευσης

Το Σύνταγμα (άρθρο 43, παρ. 2β), δίδει την ελευθερία στα συλλογικά όργανα των Α.Ε.Ι., ώστε το καθένα να διαμορφώνει δικούς του κανόνες λειτουργίας. Παλαιότεροι νόμοι για την παιδεία περιείχαν άρθρα σύμφωνα με τα οποία η Σύγκλητος κάθε ιδρύματος συντάσσει τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, ο οποίος υποβάλλεται για την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας.

Ο Ν. 4485/2017 ορίζει ότι κάθε ίδρυμα αποτελείται από Σχολές η καθεμία από τις οποίες καλύπτει συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο. Ο κανονισμός σπουδών ορίζει τον τρόπο εποπτείας και συντονισμού των Τμημάτων εκ μέρους της Σχολής.

Τα Τμήματα έχουν ως σκοπό να προάγουν την επιστήμη και την τεχνολογία στο συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο και να οργανώνουν τη διδασκαλία εντός του πλαισίου που θέτει το πρόγραμμα σπουδών. Τα Τμήματα υποδιαιρούνται σε Τομείς με ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο συγκεκριμένου επιστημονικού πεδίου.

Τα όργανα διοίκησης του ΑΕΙ είναι η Σύγκλητος, το Πρυτανικό Συμβούλιο, ο Πρύτανης και οι Αντιπρυτάνεις.

2.1 Η Σύγκλητος

Η Σύγκλητος συγκροτείται από τον Πρύτανη, τους Αντιπρυτάνεις, τους Κοσμήτορες, τους Προέδρους των Τμημάτων, εκπροσώπους φοιτητών, εκπροσώπους των κατηγοριών : Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Π.), Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό (Ε.ΔΙ.Π.), Ειδικό Τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό (Ε.Τ.Ε.Π.) και εκπρόσωπο των διοικητικών υπαλλήλων. Δηλαδή, συμμετέχουν αποκλειστικά μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, η συμμετοχή των οποίων δεν απαιτεί έγκριση του Υπουργού.

Η Σύγκλητος δύναται να συγκροτεί Επιτροπές για υποβολή προτάσεων προς συζήτηση και αποφασίζει. Χαράσσει στρατηγική, αναπτύσσει δράσεις και τις εξειδικεύει προκειμένου να διαμορφώσει το ΑΕΙ την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του. Δίδει σύμφωνη γνώση προς τον Πρύτανη για την κατανομή του προϋπολογισμού του Α.Ε.Ι. στις επιμέρους δραστηριότητες του Ιδρύματος. Αρμοδιότητά της είναι να αποφασίζει και να εγκρίνει έναν μεγάλο αριθμό θεμάτων που αφορούν στην οργάνωση των σπουδών. Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Ν.4485/2017 η Σύγκλητος έχει την γενική εποπτεία της λειτουργίας του ΑΕΙ. Σε ότι αφορά τις νέες θέσεις μελών ΔΕΠ, Ε.Ε.Π, Ε.ΔΙ.Π., Ε.Τ.Ε.Π. και διοικητικού προσωπικού, η αρμοδιότητα της Συγκλήτου περιορίζεται στο να εισηγείται προς τον Υπουργό Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων για τις ανάγκες του Ιδρύματος.

Από την πλευρά του ο Υπουργός Παιδείας ελέγχει ορισμένες διαδικασίες ως προς τη νομιμότητα ή επεμβαίνει ελεγκτικά στην περίπτωση που έχουν διαπιστωθεί παράνομες ενέργειες. Η ουσιαστική του παρέμβαση έγκειται στο να εγκρίνει τις νέες θέσεις μελών ΔΕΠ και λοιπού ακαδημαϊκού και διοικητικού προσωπικού του Ιδρύματος. Συμπερασματικά το Υπουργείο έχει κυρίως το ρόλο του επόπτη προς τα πανεπιστήμια. Κατά το άρθρο 7 του Ν.4485/2017 η Σύγκλητος έχει την αρμοδιότητα κατάθεσης της πρότασης του Οργανισμού του

οικείου Α.Ε.Ι. στο Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων προκειμένου να εγκριθεί ο Οργανισμός και να εκδοθεί το Προεδρικό Διάταγμα.

2.2 Πρύτανης

Σύμφωνα με τον Ν. 4485/2017, άρθρο 15 οποιοδήποτε μέλος Δ.Ε.Π. πρώτης βαθμίδας, πλήρους απασχόλησης του οικείου Α.Ε.Ι. δύναται να εκλεγεί Πρύτανης με τετραετή θητεία και έως δύο μη συνεχείς θητείες συνολικά.

Οι αρμοδιότητες του Πρύτανη περιγράφονται στη νομοθεσία, στον Οργανισμό και στον Εσωτερικό Κανονισμό του κάθε πανεπιστημίου.

α) Συγκεκριμένα προΐσταται του Ιδρύματος και είναι υπεύθυνος για την ορθή λειτουργία των υπηρεσιών του.

β) Μεριμνά για τη συνεργασία όλων των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας του ιδρύματος και το εκπροσωπεί δικαστικά και εξώδικα.

γ) Συγκαλεί και προεδρεύει στις εργασίες της Συγκλήτου και του Πρυτανικού Συμβουλίου και έχει την μέριμνα εκτέλεσης των αποφάσεων που λαμβάνονται.

δ) Ο νόμος του δίδει το δικαίωμα συμμετοχής και σύγκλησης συνεδριάσεων των συλλογικών οργάνων του Α.Ε.Ι. χωρίς δικαίωμα ψήφου.

ε) Συντάσσει τον ετήσιο απολογισμό των δραστηριοτήτων του Ιδρύματος, τον οποίο καταθέτει στη Σύγκλητο για έγκριση.

στ) Προκηρύσσει θέσεις μελών Δ.Ε.Π. κατόπιν εισήγησης των Τμημάτων, και σύμφωνα με τις διαθέσιμες πιστώσεις.

ζ) Ορίζει με Φ.Ε.Κ. τη σειρά αναπλήρωσής του από τους Αντιπρυτάνεις, όταν υφίσταται κώλυμα άσκησης καθηκόντων, με την έγκριση της Συγκλήτου.

η) Τέλος, εκδίδει διοικητικές πράξεις που αφορούν στο προσωπικό του Ιδρύματος, ορίζοντας υπευθύνους σε απαραίτητες δομές, μεταβιβάζοντας δικαίωμα υπογραφής όπου κρίνει και εν γένει φέρει ευθύνη για την προστασία και ασφάλεια του προσωπικού και της περιουσίας του Ιδρύματος.

2.3 Αντιπρυτάνεις

Αντιπρύτανης δύναται να εκλεγεί μέλος Δ.Ε.Π., πρώτης βαθμίδας ή της βαθμίδας του αναπληρωτή, πλήρους απασχόλησης και έως δύο θητείες συνολικά στο οικείο Α.Ε.Ι. Ο Πρύτανης του κάθε Ιδρύματος με ΦΕΚ, αναθέτει συγκεκριμένες αρμοδιότητες στους Αντιπρυτάνεις, οι οποίοι κατέχουν υψηλή διοικητική θέση στην ιεραρχία.

Από την ανωτέρω αναλυτική περιγραφή των αρμοδιοτήτων των κυριότερων οργάνων της ανώτατης διοίκησης των πανεπιστημίων, διαπιστώνεται ότι διαθέτουν ελευθερία για να οργανώσουν τη λειτουργία του Ιδρύματος, δεν εξαρτώνται από το κράτος, και μπορούν να διαφοροποιηθούν από τα άλλα Ιδρύματα. Ωστόσο ο νομοθέτης, παρά τη δέσμευση για πλήρη αυτοδιοίκηση στο άρθρο 1 του Ν.4485/2017, αποφασίζει για μια σειρά θεμάτων όπως τη θητεία

των οργάνων, τα κριτήρια επιλέξιμων υποψηφίων, την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την ίδρυση Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών και θέματα διδακτορικών σπουδών.

Τόσο ο Ν. 4485/2017 όσο και ο παλαιότερος 1268/82, ορίζουν το κοινό πλαίσιο για όλα τα Α.Ε.Ι. αλλά δίνουν και τη δυνατότητα στο καθένα ξεχωριστά να διαφοροποιηθεί ως προς την οργάνωση, μέσα από τη σύνταξη του οργανισμού και του εσωτερικού κανονισμού (Φουντεδάκη, 2015).

Τα πανεπιστήμια δεν θέτουν τους νόμους, αλλά διαχειρίζονται τις υποθέσεις τους με τις επιταγές των νόμων. Σύμφωνα με το Σύνταγμα έχει κατοχυρωθεί η αυτοδιοίκηση αλλά όχι η αυτονομία τους. (Μάνεσης, 1980)

2.4 Πρυτανικό Συμβούλιο

Το Πρυτανικό Συμβούλιο, όπως ορίζεται στον Ν.4485/2017, συγκροτείται από: τον Πρύτανη, τους Αντιπρυτάνεις, εκπρόσωπο των φοιτητών ο οποίος έχει αναδειχθεί από τους φοιτητές που συμμετέχουν στη Σύγκλητο και αντίστοιχα τον εκπρόσωπο των διοικητικών υπαλλήλων της Συγκλήτου. Η ισχύουσα νομοθεσία, ο Οργανισμός και ο Εσωτερικός Κανονισμός παρέχουν στο Πρυτανικό Συμβούλιο τις εξής αρμοδιότητες:

α) Εισηγείται στη Σύγκλητο το όραμα, την αποστολή και τη στρατηγική ανάπτυξης του Α.Ε.Ι. διαμορφώνοντας τη δική του φυσιογνωμία.

β) Συντάσσει το πλάνο του σχεδιασμού, σύμφωνα με το οποίο η Σύγκλητος ορίζει τις κατευθυντήριες αρχές ανάπτυξης του πανεπιστημίου.

γ) Ενεργεί για την κατάρτιση και αναμόρφωση του ετησίου προϋπολογισμού και καταρτίζει τον τελικό οικονομικό απολογισμό του Ιδρύματος, τους οποίους υποβάλλει στη Σύγκλητο για την έγκρισή τους.

δ) Καταθέτει στον Πρύτανη τα σχέδια Οργανισμού και Εσωτερικού Κανονισμού, τα οποία στη συνέχεια υποβάλλονται προς έγκριση της Συγκλήτου και έχει την ευθύνη τήρησής τους.

ε) Καταθέτει προτάσεις στη Σύγκλητο για τη συγκρότηση επιτροπών επί θεμάτων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της καθώς και για την κατανομή των θέσεων Δ.Ε.Π. στα Τμήματα του οικείου ιδρύματος.

στ) Αποφασίζει για τις τοποθετήσεις του διοικητικού προσωπικού στις υπηρεσίες του Α.Ε.Ι.

Συμπεραίνουμε ότι τα ανώτατα διοικητικά όργανα (Σύγκλητος, Πρυτανικό Συμβούλιο και Πρύτανης) προέρχονται αποκλειστικά από εσωτερικά μέλη του ΑΕΙ, αποκλείοντας την συμμετοχή εξωτερικών παραγόντων. Οι διαδικασίες εκλογής τους καθορίζονται από τον Νόμο, αποκλείουν κάθε παρέμβαση του κράτους και δεν απαιτείται έγκριση του Υπουργείου. Το Υπουργείο είναι αρμόδιο για την έκδοση της διαπιστωτικής πράξης και την δημοσιεύει στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η μόνη περίπτωση κατά την οποία η εκλογική διαδικασία περιέρχεται στην αρμοδιότητα του Υπουργού Παιδείας, είναι κατόπιν παραίτησης ή εκλείψεως μέλους και εφόσον συντρέχουν όλες

οι συνθήκες ελλείψεων και αδράνειας όπως αναλυτικά περιγράφονται Άρθρο 15, παράγρ.13 του Ν.4485/2017.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται το συμπέρασμα ότι τα πανεπιστήμια διαθέτουν σημαντικό βαθμό αυτονομίας στην οργάνωση και διοίκηση τους. Το κράτος θέτει το οργανωτικό πλαίσιο χωρίς να απαιτείται αυστηρός έλεγχος και εποπτεία από την πλευρά του.

2.5 Οργανισμός Α.Ε.Ι.

Με τον Οργανισμό η Σύγκλητος ορίζει τη δομή και τη λειτουργία των οργανωτικών δομών του οικείου πανεπιστημίου. Επίσης συστήνονται υπηρεσίες οι οποίες ρυθμίζουν ειδικότερα θέματα που αφορούν α) στην υποστήριξη των φοιτητών σε ότι αφορά τη σταδιοδρομία και την επαγγελματική αποκατάσταση, β) στην ασφάλεια της πανεπιστημιακής κοινότητας και της περιουσίας του πανεπιστημίου, γ) στην παρακολούθηση εκτέλεσης τεχνικών και λοιπών έργων. Μέσα από τον Οργανισμό το κάθε Α.Ε.Ι. μπορεί να συστήσει επιτροπές για θέματα εποπτείας της λειτουργίας του, να συστήσει και να καταργήσει θέσεις μελών Δ.Ε.Π., ΕΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ και να ορίσει τις ελάχιστες απαιτήσεις σε αριθμό μελών ΔΕΠ ενός Τμήματος ώστε να μπορούν να συσταθούν και Τομείς εντός της οργανωτικής του δομής.

Η έγκρισή του γίνεται με την έκδοση προεδρικού διατάγματος των Υπουργών Παιδείας και Οικονομικών, κατόπιν πρότασης της Συγκλήτου του οικείου ΑΕΙ.

2.6 Εσωτερικός Κανονισμός Α.Ε.Ι.

Η Σύγκλητος έχει την αρμοδιότητα να εγκρίνει τον Εσωτερικό Κανονισμό του ιδρύματος, τον οποίο εισηγείται ο Πρύτανης με την γνώμη του Πρυτανικού Συμβουλίου. Ο εσωτερικός κανονισμός κάθε Α.Ε.Ι. δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και ρυθμίζει θέματα εσωτερικής λειτουργίας του πανεπιστημίου. Τα θέματα που ρυθμίζει εξειδικεύονται στον Ν. 4485/2017 ως εξής:

Η οργάνωση των σπουδών του κάθε Τμήματος, η διαδικασία αξιολόγησης του διδακτικού έργου των μελών Δ.Ε.Π. και των μελών Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π. από την πλευρά των φοιτητών, οι τίτλοι σπουδών, η διαδικασία ορκωμοσίας των πτυχιούχων, οι προϋποθέσεις κατάταξης των πτυχιούχων σε Τμήμα του Ιδρύματος. Επίσης ρυθμίζονται οι διαδικασίες χορήγησης κοινωνικών παροχών στους φοιτητές.

Στον εσωτερικό κανονισμό το ΑΕΙ ορίζει διαδικασίες και κριτήρια απονομής τίτλων του Επίτιμου Διδάκτορα, του Ομότιμου και του Επίτιμου Καθηγητή, καθώς και θέματα επιβράβευσης των μελών Δ.Ε.Π. για την ενίσχυση του ερευνητικού, εκπαιδευτικού και καλλιτεχνικού τους έργου.

Η επιμόρφωση των μελών του πανεπιστημίου αποτελεί αντικείμενο του εσωτερικού κανονισμού.

Ο Ν. 4485/2017 προβλέπει αυτονομία στην εξειδίκευση της διαδικασίας ορισμού και ανάδειξης εκπροσώπων των μελών Δ.Ε.Π., των φοιτητών και κάθε είδους προσωπικού

στα συλλογικά όργανα του Ιδρύματος, όπου δεν την ορίζει ο ίδιος και δίδει την ελευθερία στο ΑΕΙ να την ορίσει στον εσωτερικό κανονισμό του.

Περαιτέρω, εντός του πλαισίου του Εσωτερικού Κανονισμού του οικείου Α.Ε.Ι., κάθε Σχολή και Τμήμα μπορεί να καταρτίζει δικό του Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας, ο οποίος επίσης εγκρίνεται με απόφαση της Συγκλήτου.

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι τόσο ο Ν.4009/2011 όσο και ο Ν.4485/2017 μέσα από την σύνταξη του Οργανισμού και του Εσωτερικού Κανονισμού, παρέχουν στα Α.Ε.Ι. την ελευθερία να αποφασίζουν και να οργανώνουν την λειτουργία τους, με σημαντικό βαθμό αυτονομίας εντός των πλαισίων που θέτει ο νομοθέτης. Ο Οργανισμός προϋποθέτει την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας, ενώ ο Εσωτερικός Κανονισμός την απόφαση της Συγκλήτου. Τα δύο αυτά κείμενα δίδουν σε κάθε Α.Ε.Ι. μεγάλο βαθμό ελευθερίας, προκειμένου να ρυθμίσουν τη λειτουργία τους και να επιδείξουν την δική τους διοικητική, οργανωτική, επιστημονική και ερευνητική ταυτότητα.

Η Σύγκλητος συνεπώς είναι αρμόδια να γνωμοδοτεί, να αποφασίζει και να κατευθύνει. (Πουλής, 2014). Το Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων εποπτεύει και παρέχει τις απαραίτητες εγκρίσεις όπου αυτές απαιτούνται σύμφωνα με το νόμο.

2.7 Μεταβολές Α.Ε.Ι.

Στο άρθρο 5 του Ν.4485/2017 ορίζεται η ίδρυση, συγχώνευση, κατάτμηση, μετονομασία, κατάργηση και μεταβολή έδρας Α.Ε.Ι. Η πρόταση κατατίθεται από τους Υπουργούς Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Οικονομικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης και εκδίδεται σχετικό προεδρικό διάταγμα.

Συνεπώς οι συναρμόδιοι Υπουργοί έχουν την αρμοδιότητα να προβαίνουν στις ανωτέρω ενέργειες κρίνοντας αν υφίσταται ανάγκη για την ανάπτυξη της ανώτατης εκπαίδευσης ή για την καλλιέργεια νέων επιστημονικών, καλλιτεχνικών και τεχνικών πεδίων απαραίτητων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.

Επίσης λαμβάνουν υπόψη τους ποσοτικά δεδομένα όπως ο ετήσιος αριθμός φοιτητών ή αποφοίτων ανά μέλος Δ.Ε.Π. σε ένα Α.Ε.Ι. καθώς και τις οικονομικές και κοινωνικές αναπτυξιακές ανάγκες σε συνδυασμό με τις δυνατότητες της χώρας ή μιας συγκεκριμένης περιφέρειας.

Μελετώντας τον Ν.4485/2017 διαπιστώνουμε ότι το Υπουργείο Παιδείας έχει την εξουσία να κατευθύνει και να αποφασίζει, αλλά απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της Συγκλήτου του οικείου Ιδρύματος. Διαφοροποιείται η περίπτωση ίδρυσης νέου Α.Ε.Ι. όπου απαιτείται η γνώμη της Αρχής Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.). Συμπεραίνουμε ότι δεν υφίσταται αποκλειστική αποφασιστική αρμοδιότητα του Υπουργείου καθώς δεν δύναται να ενεργεί χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Συγκλήτου του οικείου ιδρύματος.

2.8 Οικονομική Αυτονομία – Χρηματοδότηση

Η κύρια πηγή χρηματοδότησης της ανώτατης εκπαίδευσης είναι ο κρατικός προϋπολογισμός, γεγονός που ενισχύει την εξάρτηση των Ιδρυμάτων από την κεντρική κυβέρνηση. Η κρατική χρηματοδότηση και ο οικονομικός έλεγχος επηρεάζει περιοριστικά τον αυτοδιοίκητο χαρακτήρα των Α.Ε.Ι. Εν μέσω της οικονομικής κρίσης η υποχρηματοδότηση των Ιδρυμάτων, τα θέτει σε αδύναμη θέση και περιορίζει την δημιουργικότητα αλλά και τις αποφάσεις που λαμβάνονται και αφορούν στον στρατηγικό σχεδιασμό.

Ωστόσο το κάθε πανεπιστήμιο αποφασίζει για την αξιοποίηση των πόρων σύμφωνα με τις προτεραιότητές του, τον προγραμματισμό του και τους στόχους που έχει θέσει.

Η μείωση της κρατικής χρηματοδότησης, οδηγεί τα ιδρύματα στην αναζήτηση πρόσθετων πόρων μέσω διεκδίκησης ερευνητικών προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το ΕΣΠΑ, ιδιωτικούς φορείς τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και δε διεθνές επίπεδο.

Η διαχείριση και αξιοποίηση των πόρων που προκύπτουν από την επιστημονική έρευνα, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ). Η Μονάδα Οικονομικής και Διοικητικής Υποστήριξης (Μ.Ο.Δ.Υ.) του ΕΛΚΕ αποτελεί οργανική μονάδα του ΑΕΙ. Το ΑΕΙ με τον Οργανισμό του, ορίζει τη δομή, την οργανωτική διάρθρωση και την λειτουργία της Μ.Ο.Δ.Υ. Ο Οδηγός Χρηματοδότησης και Διαχείρισης του Ε.Λ.Κ.Ε. εγκρίνεται από την Σύγκλητο και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως χωρίς να απαιτείται έγκριση του Υπουργού Παιδείας. Ωστόσο σε ότι αφορά την οικονομική διαχείριση εκ μέρους των Ε.Λ.Κ.Ε. και σε συγκεκριμένες διαδικασίες, απαιτείται απόφαση Υπουργού Οικονομικών, όπως στην περίπτωση μεταφοράς χρηματικών διαθεσίμων από την Τράπεζα της Ελλάδος σε πιστωτικά ιδρύματα (παραγ.4.γ Άρθρου 59 Ν4485/2017). Περαιτέρω ο Ν.4485/2017 στην παράγραφο 6α του Άρθρου 59 ορίζει το ποσοστό των εσόδων του ΕΛΚΕ που μεταφέρεται στον τακτικό προϋπολογισμό του Α.Ε.Ι. για την κάλυψη μέρους του λειτουργικού του κόστους. Η Σύγκλητος δύναται να αποφασίζει, κατόπιν εισήγησης της Επιτροπής, για την χρήση περιουσιακών ταμειακών διαθεσίμων του ΕΛΚΕ για δαπάνες κτηριακών υποδομών, αγορά και συντήρηση ερευνητικού και εκπαιδευτικού εξοπλισμού, χορήγησης ταμειακών διευκολύνσεων σε υλοποιούμενα έργα και χορήγησης υποτροφιών. Ωστόσο οι ΕΛΚΕ υποχρεούνται να υποβάλλουν στο Υπουργείο Παιδείας δημοσιονομικές αναφορές με απολογιστικά στοιχεία δαπανών και εσόδων όπως ορίζεται στον 4485/2017. Σε ότι αφορά τον προϋπολογισμό ο ΕΛΚΕ καταρτίζει και υποβάλλει στην Γ.Δ.Ο.Υ του Υπουργείου Παιδείας σχέδιο συνοπτικού προϋπολογισμού του επόμενου έτους, ο οποίος θα πρέπει να συμβατός με τους στόχους των εγκυκλίων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Ο εγκεκριμένος από την Σύγκλητο αναλυτικός προϋπολογισμός του ΕΛΚΕ υποβάλλεται προς έγκριση στον Υπουργό Παιδείας εντός συγκεκριμένων προθεσμιών. Για τις δε αναμορφώσεις αυτού, οφείλεται εκ μέρους του ΕΛΚΕ να κοινοποιούνται στον ΓΔΟΥ του Υπουργείου Παιδείας.

Η ίδρυση μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών με τέλη φοίτησης αποτελεί έναν πρόσθετο οικονομικό πόρο για τα Α.Ε.Ι., όπου το 30% των εσόδων αποτελεί χρηματοδότηση των λειτουργικών του δαπανών, σύμφωνα με τον Ν.4485/2017, άρθρο 7. Περαιτέρω και σύμφωνα με την παράγραφο 3 του Άρθρου 37 «Πόροι – Χρηματοδότηση ΠΜΣ» του Ν.4485/2017 το Υπουργείο Παιδείας προσμετρά θετικά

στη χρηματοδότηση εκ μέρους του προς το ΑΕΙ, τη λειτουργία Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών χωρίς τέλη φοίτησης.

Συμπεραίνουμε ότι το κάθε Ίδρυμα Ανώτατης Εκπαίδευσης διαθέτει τη δική του περιουσία, για την αξιοποίηση της οποίας αποφασίζει αυτόνομα. Επίσης δύναται να αποφασίζει για την διάθεσή των πόρων του. Οι οικονομικοί πόροι των ελληνικών πανεπιστημίων προέρχονται κυρίως από το Υπουργείο Παιδείας για κάλυψη λειτουργικών εξόδων (θεσμική χρηματοδότηση), παράλληλα όμως διατηρείται ακαδημαϊκή και σχετική διοικητική αυτοτέλεια. Η νομοθεσία ορίζει δημοσιονομικές αποφάσεις του κράτους οι οποίες περιορίζουν την αυτοτέλεια των ιδρυμάτων (Πουλής, 2007).

2.9 Αυτονομία σε θέματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού

Η αυτοδιοίκηση σε ότι αφορά το ανθρώπινο δυναμικό των ΑΕΙ έγκειται στην δυνατότητα να αποφασίζουν τα ίδια για προσλήψεις, εξελίξεις, τοποθετήσεις και μεταβολές εντός του οργανισμού καθώς και απολύσεις. Αυτή η ελευθερία αφορά το διοικητικό και λοιπό προσωπικό των ΑΕΙ. Τα πανεπιστήμια έχουν την ευχέρεια να λαμβάνουν αποφάσεις για τη διαχείριση του προσωπικού τους προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Σε ότι αφορά τη διαμόρφωση των μισθών, δεν υφίσταται αυτονομία και ευελιξία στον καθορισμό τους καθώς και στην σύνδεσή τους με κριτήρια αποδοτικότητας, δεδομένου ότι τα μισθολογικά κλιμάκια καθορίζονται με νόμους.

Ειδικότερα, με τον Ν.4354/2015 ισχύει το ενιαίο μισθολόγιο για όλους τους δημοσίους υπαλλήλους. Με τον νόμο αυτό καθορίζονται τα μισθολογικά κλιμάκια όλων των κατηγοριών εκπαίδευσης καθώς και τα έτη μισθολογικής ωρίμανσης.

Ο ρόλος των πανεπιστημιακών καθηγητών (μελών ΔΕΠ) είναι συνταγματικά κατοχυρωμένος ως δημόσιων λειτουργών. Σύμφωνα με τον νόμο 4009/2011, οι αποδοχές των Καθηγητών Πανεπιστημίου «είναι ανάλογες του λειτουργήματος που επιτελούν». «Λόγω των ειδικών προσόντων, των καθηκόντων, της διαδικασίας εκλογής και εξέλιξης και του κοινωνικού τους ρόλου, οι καθηγητές πανεπιστημίου δεν εντάσσονται στο ενιαίο μισθολόγιο και βαθμολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά αμείβονται με ειδικό μισθολόγιο» (Φείδας, 2016). Το ειδικό μισθολόγιο ορίζεται από τις διατάξεις του Ν.4093/2012, όπως εκάστοτε ισχύει.

Σε ότι αφορά τις κατηγορίες Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΕΕΠ) και Επιστημονικό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΠ), ο Ν.4472/2017, άρθρο 130, παραγρ. 6, όπως αντικαταστάθηκε από τον Ν.4490/2017, άρθρο 10, ορίζει το μηνιαίο βασικό μισθό ως συνάρτηση ποσοστού επί του αντίστοιχου μισθολογικού κλιμακίου του Καθηγητή Πανεπιστημίου.

Προκύπτει ότι το κράτος επιθυμεί να ελέγχει πλήρως τη μισθοδοσία όλων των κατηγοριών προσωπικού των ΑΕΙ, θέτοντας έτσι περιορισμούς στην αυτοτέλεια. Τα πανεπιστήμια δεν έχουν την ευελιξία να συνδέσουν τον μισθό με την παραγωγικότητα και την αξιολόγηση, καθώς τον κύριο λόγο για τον καθορισμό του, τον έχει το κράτος.

2.10 Ακαδημαϊκή ελευθερία – αυτονομία

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, τα πανεπιστήμια είναι οντότητες, οι οποίες πρέπει να λειτουργούν υπό το καθεστώς της ακαδημαϊκής ελευθερίας. Το άρθρο 16 προβλέπει το δικαίωμα στην εκπαίδευση και διασφαλίζει την επιστημονική ελευθερία και διδασκαλία. Η αυτοδιοίκηση αποτελεί εγγύηση για την ακαδημαϊκή ελευθερία.

Η ακαδημαϊκή αυτονομία, αναφέρεται στην κατάρτιση και έγκριση ή τροποποίηση ή κατάργηση των προγραμμάτων προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών, στην επιλογή των φοιτητών όλων των επιπέδων σπουδών, στον καθορισμό των εισακτέων και στον καθορισμό της δομής και του περιεχομένου των σπουδών. Δηλαδή στην δυνατότητα των πανεπιστημίων να οργανώνουν ελεύθερα την έρευνα και τη διδασκαλία τους.

Στο άρθρο 30 του Ν.4485/2017 και σε ότι αφορά τον δεύτερο κύκλο σπουδών που συνιστάται στην παρακολούθηση Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ), ορίζεται ότι *«τα Α.Ε.Ι. έχουν την ευθύνη για τη λειτουργία και την οικονομική ενίσχυση των Π.Μ.Σ.»* Αντιθέτως στον τρίτο κύκλο σπουδών που αφορά στην εκπόνηση διδακτορικής διατριβής, τα κριτήρια και οι διαδικασίες οργάνωσης καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας. Επίσης, η αρμόδια επιτροπή εισήγησης, συστήνεται από τον Υπουργό Παιδείας. Ο ρόλος του πανεπιστημίου και συγκεκριμένα *«του Πρυτανικού Συμβουλίου περιορίζεται στην τήρηση του νόμου για την οργάνωση και λειτουργία των Π.Μ.Σ. και την εκπόνηση διδακτορικών διατριβών»*.

Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής αυτονομίας εντάσσεται και η ελευθερία των πανεπιστημίων να οργανώνουν προγράμματα σπουδών σε άλλες γλώσσες, διευρύνοντας την προσέλκυση φοιτητών από άλλες χώρες (ΕΥΑ, 2009; Φουντεδάκη, 2015).

Σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 10 του Ν.4485/2017 με Προεδρικό Διάταγμα ιδρύονται, συγχωνεύονται, μετονομάζονται και καταργούνται ΑΕΙ, για την εξυπηρέτηση αναγκών ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κάλυψης κοινωνικών αναγκών. Για τις προαναφερθείσες αλλαγές απαιτείται σύμφωνη γνώμη της Συγκλήτου του οικείου ΑΕΙ, πλην της περιπτώσεως ίδρυσης νέου ΑΕΙ. Για την ίδρυση νέου ΑΕΙ αρμόδια όργανα για να εισηγηθούν είναι η Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στα ΑΕΙ (ΑΔΙΠ) και το Εθνικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης και Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΣΕΚΑΑΔ). Η ΑΔΙΠ συνεχίζει τη λειτουργία της ως Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ).

Η δυνατότητα των πανεπιστημίων να επιλέγουν το σύστημα αξιολόγησης που επιθυμούν να εφαρμόσουν καθώς και τα μέλη της επιτροπής αξιολόγησης, ενισχύει τον αυτόνομο χαρακτήρα τους. Οι διαδικασίες εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης, καθώς και διασφάλισης και πιστοποίησης της ποιότητας, προβλέπονται στο Ν.4009/2011 (Α' 189).

Η διαδικασία της αξιολόγησης αποδίδει χρήσιμα και αξιοποιήσιμα αποτελέσματα για τα Πανεπιστήμια προκειμένου να αναδιαμορφώσουν τον τρόπο λειτουργίας τους, βελτιώνοντας την παροχή της εκπαίδευσης και έρευνας.

Β' ΜΕΡΟΣ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Κεφάλαιο 3^ο Μεθοδολογία έρευνας

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται ο βαθμός αυτονομίας των πανεπιστημίων, όπως ισχύει στην Ελλάδα με την εφαρμογή του Ν.4485/2017 και επιχειρείται η σύγκριση με τα πεδία της μελέτης του ερευνητικού προγράμματος «University Autonomy in Europe III» (Pruvot & Estermann 2017) της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (European Union Association, EUA), που πραγματοποιήθηκε το 2017 σε 29 ευρωπαϊκά κράτη που συμμετείχαν σε αυτήν.

Στην Ένωση συμμετέχουν 47 ευρωπαϊκές χώρες με στόχο την εφαρμογή των αποφάσεων της Μπολόνια. Ο θεσμός συλλέγει στοιχεία, τα μελετά και δημοσιεύει αναφορές σχετικά με τις τάσεις που επικρατούν στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Η συλλογή και ταξινόμηση των δεδομένων για την πανεπιστημιακή αυτονομία αποτελεί μια προσπάθεια της EUA για να συντάσσονται συγκριτικές μελέτες που θα αποτυπώνουν την εξέλιξη της πανεπιστημιακής αυτονομίας στον ευρωπαϊκό χώρο.

Στην μελέτη του 2017 οι χώρες που συμμετείχαν με αποστολή στοιχείων είναι η Αυστρία, Φλάνδρα (Βέλγιο), Βαλονία (Βέλγιο), Ελβετία, Βρανδεμβούργο (Γερμανία), Έσσην (Γερμανία), Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία (Γερμανία), Δανία, Εσθονία, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Κροατία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Λετονία, Ολλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σερβία, Σουηδία, Σλοβενία, Σλοβακία και Ηνωμένο Βασίλειο. Επισημαίνεται ότι η Ελλάδα δεν συμμετείχε στην μελέτη III.

Έχει διαπιστωθεί η δυσκολία αντικειμενικής μέτρησης της αυτονομίας στα πανεπιστήμια (Ritzen, 2016). Η πανεπιστημιακή αυτονομία δεν αποτελεί ποσοτικό δεδομένο και αυτό κάνει σύνθετη την εξέταση του βαθμού ισχύος στα διάφορα ακαδημαϊκά συστήματα. Για τον λόγο αυτό στην έρευνα του EUA αποτυπώθηκαν τέσσερα πεδία και αναλύθηκαν σε επιμέρους δείκτες. Τα πεδία είναι η οργανωτική αυτονομία, η οικονομική αυτονομία, η αυτονομία σε θέματα προσωπικού και η ακαδημαϊκή αυτονομία.

Το EUA ξεκίνησε τη συλλογή δεδομένων για την αυτονομία των πανεπιστημίων το 2007, προκειμένου να συντάξει τη συγκριτική μελέτη “University Autonomy in Europe I” (Estermann & Nokkala 2009) η οποία παρουσιάζει ανάλυση των πεδίων της προηγούμενης παραγράφου, τα οποία εξετάζουν την αυτονομία στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα πεδία αυτά ορίζονται στη Συνθήκη της Λισαβώνας. Η πρώτη μελέτη περιλάμβανε τη σύγκριση των πεδίων στα πανεπιστημιακά συστήματα 34 ευρωπαϊκών χωρών. Καταρτίστηκαν πίνακες που περιλάμβαναν πλήθος δεικτών και αποτέλεσαν το μεθοδολογικό εργαλείο για τη σύγκριση των δεδομένων των τεσσάρων πεδίων της πανεπιστημιακής αυτονομίας. Η μελέτη “University Autonomy in Europe III” (2017) που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία, περιλαμβάνει επικαιροποίηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν περίπου 10 έτη μετά την αρχική έρευνα (2009), με δεδομένα 29 χωρών αυτή τη φορά.

Τα αποτελέσματά της συμβάλουν στον πολιτικό διάλογο για την αυτονομία των πανεπιστημίων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δίδουν τη δυνατότητα σύγκρισης των συστημάτων στον ευρωπαϊκό χώρο. (Estermann, 2015; EUA, 2017).

Καταρτίστηκαν πίνακες που περιλάμβαναν πλήθος δεικτών και αποτέλεσαν το μεθοδολογικό εργαλείο για τη σύγκριση των δεδομένων των τεσσάρων πεδίων της πανεπιστημιακής αυτονομίας.

Τα αποτελέσματά της συμβάλουν στον πολιτικό διάλογο για την αυτονομία των πανεπιστημίων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δίδουν τη δυνατότητα σύγκρισης των συστημάτων στον ευρωπαϊκό χώρο. (Estermann, 2015; EUA, 2017).

Πίνακας 1 Πεδία πανεπιστημιακής αυτονομίας

ΠΕΔΙΑ- ΑΞΟΝΕΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
Οργανωτική αυτονομία	Ακαδημαϊκές και Διοικητικές Δομές, Διοίκηση & Ηγεσία
Οικονομική αυτονομία	Δυνατότητα εξεύρεσης οικονομικών πόρων, αξιοποίηση περιουσίας, τακτική κρατική χρηματοδότηση, δίδακτρα
Αυτονομία σε θέματα προσωπικού	Δυνατότητα πρόσληψης προσωπικού, αξιολόγησης, εξέλιξης και τοποθέτησης ακαδημαϊκού και μη ακαδημαϊκού προσωπικού
ακαδημαϊκή αυτονομία	Πεδία εκπαίδευσης και έρευνας, διαδικασία επιλογής φοιτητών, αριθμός εισακτέων φοιτητών, δομή και περιεχόμενο σπουδών

Προκειμένου να ορισθεί ποσοτικά ο βαθμός αυτονομίας των πανεπιστημίων της Ευρώπης, καταρτίστηκαν από την EUA πίνακες βαθμολογίας (score cards). Η καταγραφή και επεξεργασία δεδομένων έγινε μέσω ερωτηματολογίων και συνεντεύξεων των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων των χωρών που έλαβαν μέρος στην έρευνα.

Η μελέτη περιλαμβάνει και παρατηρήσεις για τα συστήματα οργάνωσης και διοίκησης των πανεπιστημίων που συμμετείχαν και αποτελεί χρήσιμο εργαλείο τόσο για σύγκριση όσο και για ανταλλαγή καλών πρακτικών στον ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό χώρο.

Προκειμένου να εξεταστούν αναλυτικότερα τα τέσσερα πεδία αυτονομίας, καταγράφονται δείκτες, ο καθένας από τους οποίους αναλύεται περαιτέρω ως κάτωθι:

Οργανωτική αυτονομία

α) δυνατότητα ορισμού της εκτελεστικής ηγεσίας. Στον δείκτη αυτό περιλαμβάνεται η διαδικασία εκλογής του Πρύτανη και των Αντιπρυτάνεων, τα προσόντα, η διάρκεια και η διακοπή της θητείας,

β) δυνατότητα ορισμού της σύνθεσης και οργάνωσης της λειτουργίας του. Στη μελέτη καταγράφεται μονό ή διπλό σύστημα οργάνωσης (unitary or dual) και αφορά στον αριθμό και την εκλογική διαδικασία των μελών του σώματος που λαμβάνει αποφάσεις για το μέλλον του πανεπιστημίου και τον στρατηγικό του σχεδιασμό. Καθορίζεται επίσης η σύνθεση, ο τρόπος λειτουργίας καθώς και οι αρμοδιότητες των οργάνων αυτών,

γ) δυνατότητα καθορισμού των ακαδημαϊκών δομών. Αφορά στην θεσμοθέτηση και στον αριθμό των ακαδημαϊκών μονάδων και συγκεκριμένα στην ίδρυση σχολών και τμημάτων,

δ) δυνατότητα ίδρυσης νομικών οντοτήτων. Αναφέρεται στη δυνατότητα των πανεπιστημίων να ιδρύουν ανεξάρτητες νομικές οντότητες με ευελιξία στην λειτουργία τους, προκειμένου να συνδράμουν στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων και της αποστολής των ΑΕΙ.

Οικονομική αυτονομία

Αναλύεται σε έξι επιμέρους διαστάσεις

α) είδος, αναλογία και περιοδικότητα (πχ ετήσια, διετής) κρατικής χρηματοδότησης,

β) δυνατότητα τήρησης αποθεματικών (πχ. ομόλογα, μετοχές),

γ) δυνατότητα ταμειακών διευκολύνσεων (δανεισμός),

δ) ιδιοκτησία ακινήτων (περιουσιακά διαθέσιμα),

ε) δυνατότητα επιβολής διδάκτρων προγραμμάτων σπουδών που αφορούν είτε σε ημεδαπούς, είτε σε αλλοδαπούς φοιτητές.

Αυτονομία σε θέματα προσωπικού

Προκειμένου να εξεταστούν αναλυτικότερα οι κατωτέρω δείκτες διαχωρίζεται το προσωπικό σε δύο κατηγορίες, το ακαδημαϊκό- διδακτικό και το διοικητικό προσωπικό.

α) δυνατότητα λήψης αποφάσεων για προσλήψεις, απολύσεις, εξελίξεις και τοποθετήσεις ακαδημαϊκού, λοιπού διδακτικού και διοικητικού προσωπικού,

β) δυνατότητα καθορισμού των μισθών και των επιδομάτων του προσωπικού, σύμφωνα με αξιολόγηση κριτηρίων αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας,

Ακαδημαϊκή αυτονομία

α) ικανότητα να αποφασίζουν για τον συνολικό αριθμό φοιτητών,

β) δυνατότητα να επιλέγουν τα πανεπιστήμια τους φοιτητές,

γ) δυνατότητα δημιουργίας και διακοπής προγραμμάτων σπουδών,

δ) δυνατότητα επιλογής της γλώσσας διδασκαλίας των προγραμμάτων σπουδών (ξενόγλωσσα προγράμματα),

ε) δυνατότητα επιλογής συστημάτων αξιολόγησης ποιότητας,

στ) δυνατότητα σχεδιασμού του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών.

Κεφάλαιο 4^ο Πανεπιστημιακή Αυτονομία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα κατά την περίοδο εφαρμογής του Νόμου 4485/2017

Στην παρούσα ενότητα, θα παρουσιασθεί η κατάσταση του επικρατεί στην Ευρώπη ως προς τα τέσσερα κριτήρια της πανεπιστημιακής αυτονομίας και θα συγκριθεί με το νομικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα από την εφαρμογή του Ν.4485/2017.

4.1 Οργανωτική αυτονομία

Αναφορικά με την οργανωτική αυτονομία η μελέτη της EUA, αναλύει τις ακόλουθες διαστάσεις : διαδικασία εκλογής Πρύτανη, καθορισμός των προσόντων του, θητεία και οι όροι απόλυσης, την δυνατότητα των πανεπιστημίων να καθορίζουν το μοντέλο διοίκησής τους, τη σύνθεση, τις ακαδημαϊκές και διοικητικές δομές, την ευελιξία ίδρυσης νομικών οντοτήτων.

Σε ότι αφορά την εκλογή του Πρύτανη, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας EUA 2017, οι διαδικασίες και τα όργανα που εμπλέκονται, διαφοροποιούνται μεταξύ των χωρών και ομαδοποιούνται ως εξής:

1. Η εκλογή διενεργείται από ειδικά ορισμένο εκλεκτορικό σώμα, το οποίο αποτελείται από εκπροσώπους όλων των κατηγοριών του προσωπικού της πανεπιστημιακής κοινότητας (ακαδημαϊκοί, διοικητικοί, φοιτητές, λοιπό διδακτικό προσωπικό).
2. Η εκλογική διαδικασία πραγματοποιείται από εκλεγμένο διοικητικό όργανο, (Σύγκλητος).
3. Δεν διενεργείται εκλογική διαδικασία, αλλά το Συμβούλιο του Ιδρύματος διορίζει τον Πρύτανη.

Από τα στοιχεία της ευρωπαϊκής μελέτης προκύπτει ότι τα πανεπιστήμια έχουν την δυνατότητα να εκλέγουν ή να επιλέγουν τον Πρύτανη και να επικυρώνουν την διαδικασία εσωτερικά, χωρίς την παρέμβαση εξωτερικού φορέα σε ποσοστό 59% περίπου (17 στα 29 μέλη), ενώ σε ποσοστό 41% (12 στα 29 μέλη) το αρμόδιο Υπουργείο συμμετέχει δίδοντας την έγκρισή του.

Διάγραμμα 1: Διαδικασία εκλογής Πρύτανη

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία στο άρθρο 15 παρ. 3 του Ν.4485/2017 ορίζεται ότι: «...Το σώμα των εκλεκτόρων για την εκλογή Πρύτανη και Αντιπρυτάνεων απαρτίζεται: αα) από το σύνολο των μελών ΔΕΠ του Ιδρύματος (πρώτη ομάδα εκλεκτόρων) και ββ) από το σύνολο των μελών ΕΕΠ, ΕΔΠΠ, ΕΤΕΠ και των διοικητικών υπαλλήλων του Ιδρύματος (δεύτερη ομάδα εκλεκτόρων)» και περιγράφεται αναλυτικά η μεθοδολογία υπολογισμού της αναλογίας των ψήφων μεταξύ των ομάδων εκλεκτόρων για το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Σύμφωνα με την παρ. 10 του ίδιου άρθρου, για την εκλογή του Πρύτανη και των Αντιπρυτάνεων «... εκδίδεται σχετική διαπιστωτική πράξη του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως». Συμπεραίνεται ότι σύμφωνα με το νόμο αποκλείεται η συμμετοχή των φοιτητών του οικείου ΑΕΙ και επιπλέον είναι απαραίτητη η επικύρωση της εκλογής από εξωτερικό φορέα έστω και ως τυπική διαδικασία. Ουσιαστική κρατική παρέμβαση πραγματοποιείται μόνο στην περίπτωση αδράνειας της Συγκλήτου όπου η αρμοδιότητα των εκλογών μεταφέρεται στον Υπουργό Παιδείας (άρθρο 15 Ν.4485/17).

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν.4485/17 σκοπός των αλλαγών είναι να ενισχυθεί η ακαδημαϊκή λειτουργία και να βελτιωθεί η διοίκηση των ΑΕΙ, μέσα από τη συμμετοχή των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας.

Συγκριτικά με τη μελέτη του 2017 η χώρα μας κατατάσσεται στην ομάδα με το χαμηλότερο ποσοστό των ευρωπαϊκών χωρών (41%) όπου το αρμόδιο Υπουργείο συμμετέχει με την έγκρισή του.

Αναφορικά με τα προσόντα του Πρύτανη, η έρευνα της EUA 2017 καταδεικνύει ποσοστό 66% των χωρών, όπου η νομοθεσία ορίζει ρητά τα κριτήρια για την υποψηφιότητα του Πρύτανη, όπως η κατοχή διδακτορικού ή θέσης πρώτης βαθμίδας καθηγητή. Στις υπόλοιπες χώρες ο ίδιος ο φορέας αποφασίζει για τα κριτήρια χωρίς να τίθενται περιορισμοί από την νομοθεσία.

Διάγραμμα 2: Κριτήρια επιλογής Πρύτανη

Και στη χώρα μας ο Ν.4485/17 στο άρθρο 15, παρ. 1 ορίζει ρητά ότι: «Ως Πρύτανης εκλέγεται μέλος ΔΕΠ πρώτης βαθμίδας του οικείου Ιδρύματος...» το οποίο θα πρέπει να τελεί σε καθεστώς πλήρους απασχόλησης κατά τον χρόνο διεξαγωγής των εκλογών και κατά την προηγούμενη τριετία. Ταυτόχρονα ο νόμος θέτει περιορισμό ως προς το όριο ηλικίας και την αποχώρηση λόγω συνταξιοδότησης κατά τη διάρκεια της προκηρυσσόμενης θέσης.

Η θητεία του Πρύτανη στο μεγαλύτερο μέρος των χωρών ορίζεται από τη νομοθεσία είτε ως συγκριμένο διάστημα είτε ως μέγιστο όριο θητείας. Η διάρκειά της είναι από τέσσερα (4) έως και έξι (6) έτη και σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει δυνατότητα επανεκλογής για μία επιπλέον θητεία. Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας περίπου το 20% των κρατών έχουν δικαίωμα να καθορίζεται η θητεία από το πανεπιστήμιο.

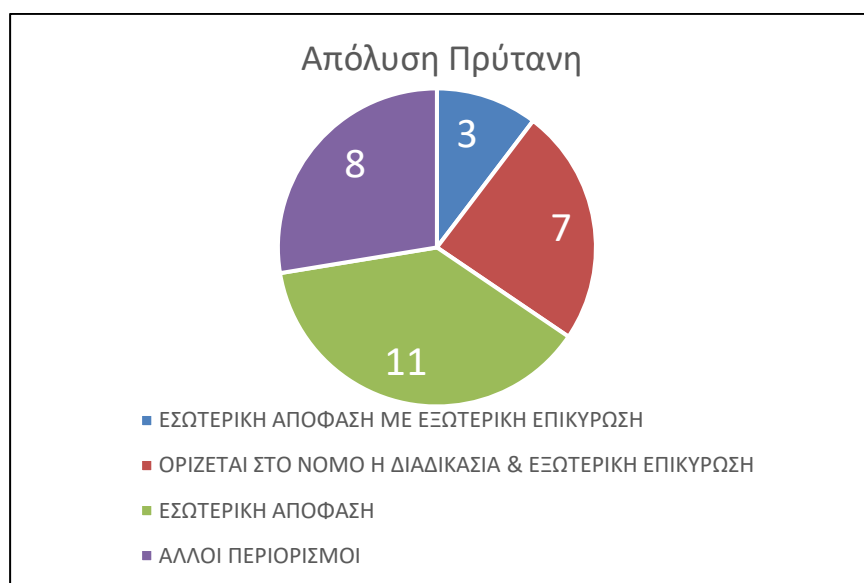
Διάγραμμα 3: Θητεία Πρύτανη

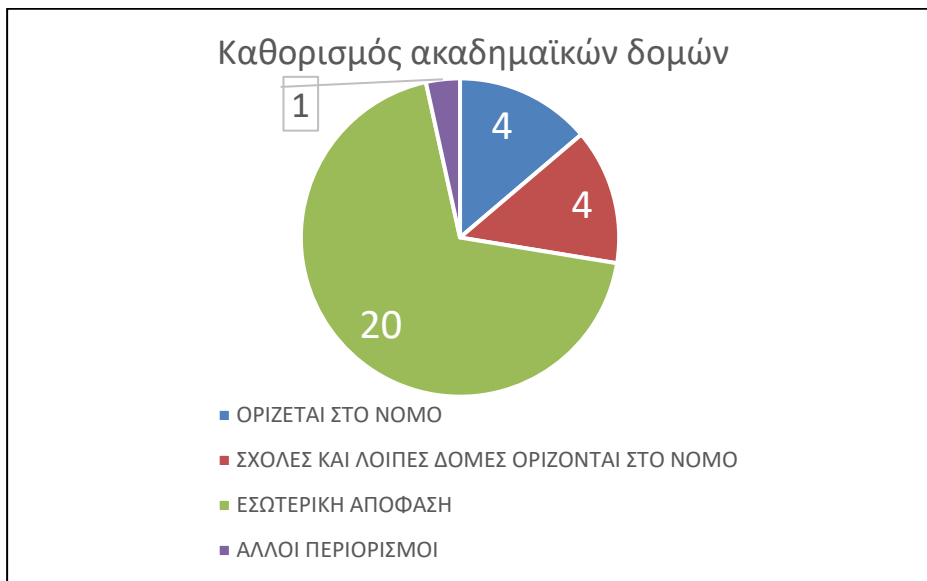
Ο Ν.4485/17, στο άρθρο 15, παρ.1 ορίζει ρητά ότι η θητεία είναι τετραετής και δεν επιτρέπεται δεύτερη συνεχόμενη θητεία. Ο δε μέγιστος χρόνος θητείας για έναν Πρύτανη συνολικά είναι οι δύο (2) θητείες. Στην εθνική νομοθεσία δεν υπάρχει διάταξη η οποία να αναφέρεται σε θέμα απόλυσης του Πρύτανη και αυτό αποτελεί ενδεικτικό στοιχείο της αυτονομίας στην οργάνωση των πανεπιστημίων. Η παρ. 12 του άρθρου 15 του Ν.4485/17 προβλέπει τη διαδικασία αντικατάστασης σε περίπτωση που ο Πρύτανης παραιτηθεί ή εκλείψει για οποιονδήποτε λόγο. Στην ευρωπαϊκή μελέτη προέκυψε ότι σε 14 από τις 29 χώρες η απόλυση του Πρύτανη εξετάζεται από εσωτερικά όργανα χωρίς την απαίτηση επικύρωσης της απόφασης από εξωτερικούς φορείς.

Διάγραμμα 4: Απόλυση Πρύτανη

Η ακαδημαϊκές δομές στο μεγαλύτερο ποσοστό των κρατών είναι στην ευχέρεια των πανεπιστημίων. Σε ορισμένα από αυτά υπάρχει νομική πρόβλεψη για συγκεκριμένες ακαδημαϊκές μονάδες, χωρίς όπως αυτό να περιορίζει την αυτονομία των ιδρυμάτων να αποφασίζουν. Στην έρευνα της EUA αποτυπώνεται ότι σε τέσσερις χώρες ο νόμος δεν καθορίζει τις ακαδημαϊκές μονάδες αφήνοντας πλήρη ελευθερία στα ιδρύματα να αποφασίζουν, αλλά θέτει άλλων ειδών περιορισμούς, όπως οικονομικούς. Σε τρεις χώρες υφίστανται σημαντικοί περιορισμοί από το νόμο και τα ιδρύματα δεν έχουν καν αρμοδιότητα ίδρυσης ή μεταβολής Σχολών ή Τμημάτων, παρά μόνο με νομοθετική ρύθμιση. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας της EUA 2017 στις χώρες αυτές παρά την αυστηρότητα του νόμου, εξασφαλίζεται σταθερή κρατική χρηματοδότηση και δεν υπάρχουν μεταβολές στον τρόπο διοίκησης.

Διάγραμμα 5: Καθορισμός Ακαδημαϊκών Δομών

Για την Ελλάδα με το άρθρο 7 του Ν.4485/17 προωθείται η αυτονομία των ΑΕΙ μέσα από την κατάρτιση του οργανισμού, ο οποίος προτείνεται από τη Σύγκλητο και εγκρίνεται με Προεδρικό Διάταγμα. Με τον οργανισμό το κάθε ΑΕΙ ρυθμίζει τα θέματα οργανωτική δομής και λειτουργίας του. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου οι οργανισμοί λαμβάνουν περισσότερο τη μορφή οργανογράμματος και εσωτερικού κανονισμού προκειμένου να ρυθμίσουν περισσότερα διοικητικά θέματα και να ενισχυθεί η αυτονομία. Ο εσωτερικός κανονισμός ορίζεται στο άρθρο 8 και εκδίδεται από τη Σύγκλητο κατόπιν εισήγησης του Πρύτανη και γνώμης του Πρυτανικού Συμβουλίου. Σκοπός του είναι να ρυθμίσει θέματα της εσωτερικής λειτουργίας του ΑΕΙ που αφορούν στην οργάνωση των σπουδών ανά Τμήμα, στον τρόπο αξιολόγησης του διδακτικού έργου από τους φοιτητές, στον τύπο των τίτλων σπουδών ανά Τμήμα, στους όρους και στις προϋποθέσεις κατάταξης πτυχιούχων σε Τμήματα του ΑΕΙ, στις διαδικασίες χορήγησης κοινωνικών παροχών και υποτροφιών προς τους φοιτητές, σε θέματα επιμόρφωσης και σε διαδικασίες ορισμού και ανάδειξης εκπροσώπων στα όργανα του ιδρύματος. Επίσης με τον εσωτερικό κανονισμό ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα λειτουργίας των συλλογικών οργάνων, υπηρεσιών και επιτροπών του ιδρύματος, θέματα πειθαρχικής διαδικασίας, συγκρότησης και λειτουργίας της Επιτροπής Δεοντολογίας, θέματα προστασίας και ασφάλειας των φοιτητών και του προσωπικού. Τέλος στο πλαίσιο του εσωτερικού κανονισμού προβλέπεται ότι κάθε Σχολή και Τμήμα μπορούν να καταρτίζουν εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας τους.

Ο νόμος προβλέπει τη διάρθρωση των ΑΕΙ με Σχολές, Τμήματα, Τομείς, Εργαστήρια, Ινστιτούτα και άλλες μονάδες και περιγράφει τη σύνθεση των οργάνων διοίκησης. Η μετονομασία, μεταβολή έδρας Σχολής ή Τμήματος ή γνωστικού αντικείμενου Τμήματος, γίνεται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας εφόσον έχει προηγηθεί η σύμφωνη γνώμη της Συγκλήτου και της Α.ΔΙ.Π. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η εθνική νομοθεσία ενισχύει τον αυτόνομο χαρακτήρα των πανεπιστημίων και παρέχει τη δυνατότητα διαμόρφωσης ιδιαίτερης φυσιογνωμίας για το καθένα. Ο Ν.4485/17 αξιολογήθηκε ως αναγκαία ρύθμιση προκειμένου η διοικητική λειτουργία των ΑΕΙ να αποκτήσει μεγαλύτερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα. Η αιτιολογική έκθεση επισημαίνει ότι επιτυγχάνεται αναβάθμιση και εξέλιξη στην ανώτατη εκπαίδευση ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των σύγχρονων ανταγωνιστικών

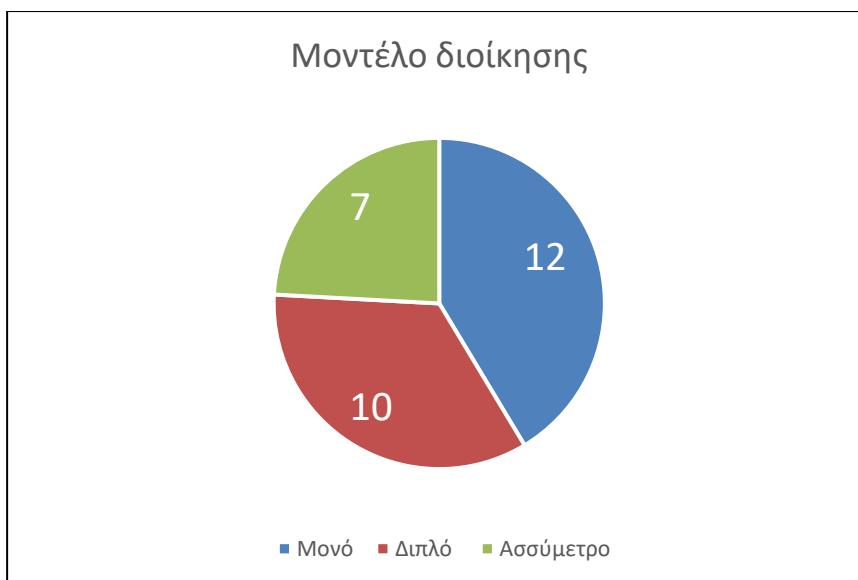
κοινωνιών. Από τις προαναφερθείσες διαδικασίες συνάγεται ότι τα πανεπιστήμια έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν προτάσεις για την διάρθρωσή τους εντός συγκεκριμένου πλαισίου που ορίζει ο νόμος, και η εκτελεστική εξουσία αποφάσεων βρίσκεται στην αρμοδιότητα του Υπουργού Παιδείας, περιορίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο την αυτονομία τους.

Σε ότι αφορά τα όργανα διοίκησης στην ευρωπαϊκή έρευνα αποτυπώνονται δύο είδη διοίκησης: το μονό και το διττό σύστημα.

Στο μονό σύστημα ορίζεται ένα όργανο που έχει την αρμοδιότητα για λήψη αποφάσεων και υλοποίηση αυτών και είναι η Σύγκλητος.

Το διττό αποτελείται από τη Σύγκλητο και από το Συμβούλιο. Η Σύγκλητος αποτελεί πολυπληθές όργανο με εκπροσώπους όλων των κατηγοριών διδακτικών και λοιπού διοικητικού προσωπικού, τα δε μέλη που απαρτίζουν το Συμβούλιο είναι περιορισμένα. Οι αρμοδιότητες διαχωρίζονται μεταξύ των δύο διοικητικών οργάνων. Περαιτέρω στο διττό σύστημα καταγράφονται διαφοροποιήσεις οι οποίες διαχωρίζουν τα συστήματα σε δύο υποκατηγορίες: το παραδοσιακό και το ασύμμετρο. Στο πρώτο το Συμβούλιο έχει αυξημένες αρμοδιότητες. Χaráσσει τη στρατηγική και την αποστολή του πανεπιστημίου, εγκρίνει τον εσωτερικό κανονισμό, τον οργανισμό, τον προϋπολογισμό και επιλέγει τον Πρύτανη. Η Σύγκλητος στο παραδοσιακό διττό σύστημα, αποφασίζει για ακαδημαϊκά ζητήματα όπως τα προγράμματα και οι τίτλοι σπουδών καθώς και για θέματα εξέλιξης προσωπικού.

Διάγραμμα 6: Μοντέλο Διοίκησης

Στο ασύμμετρο διττό σύστημα το ένα από τα δύο όργανα έχει κύριες εκτελεστικές εξουσίες ενώ το δεύτερο έχει κυρίως συμβουλευτικό ρόλο.

Ο Ν.4485/17 στα άρθρα 13 και 14 ορίζει τη Σύγκλητο και το Πρυτανικό Συμβούλιο. Η Σύγκλητος έχει κύριες αποφασιστικές και εκτελεστικές αρμοδιότητες ενώ το Πρυτανικό Συμβούλιο έχει εισηγητικό ρόλο τόσο προς τη Σύγκλητο όσο και προς τον Πρύτανη. Επίσης

ασκεί συγκεκριμένες αρμοδιότητες που του έχουν ανατεθεί από την Σύγκλητο για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Η σύνθεση των οργάνων διοίκησης αποτελεί ένα άλλο σημαντικό κριτήριο για την διατήρηση του αυτόνομου χαρακτήρα τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης EUA 2017 σε πολύ μικρό ποσοστό μεταξύ των κρατών που συμμετείχαν, ένα πανεπιστήμιο δύναται να επιλέξει αν επιθυμεί να εντάξει εξωτερικά μέλη στα διοικητικά όργανα, και η επιλογή των μελών να γίνει από το ίδιο ή/και από τρίτο φορέα. Κατά το μεγαλύτερο ποσοστό συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης τα εξωτερικά μέλη συμμετέχουν στο αποφασιστικό διοικητικό όργανο και ο αριθμός των μελών ορίζεται στην νομοθεσία. Τα ποσοστά συμμετοχής εξωτερικών μελών μπορούν να ανέρχονται έως και στο 50% του συνόλου των μελών του οργάνου και σε τέσσερις χώρες, το Συμβούλιο στο σύνολό του αποτελείται από εξωτερικά μέλη.

Διάγραμμα 7: Εξωτερικά μέλη στη Διοίκηση των Πανεπιστημίων

Σε ότι αφορά την Ελλάδα ο Ν.4485/17 ορίζει το μονό σύστημα με κύριο όργανο τη Σύγκλητο, εισάγοντας σημαντική διαφοροποίηση από τον προηγούμενο νόμο 4009/2011 ο οποίος εισήγαγε τα Συμβούλια υιοθετώντας το διττό σύστημα διοίκησης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του 4485/17 επανέρχεται το Πρυτανικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από εκλεγμένους Αντιπρυτάνεις, «...για την επικράτηση των αρχών της νομιμότητας, διαφάνειας, δημοκρατικότητας και της εν γένει χρηστής διοίκησης...» και καταργούνται τα Συμβούλια Ιδρύματος, τα οποία δεν πέτυχαν τον σκοπό τους σύμφωνα με τον Ν.4009/2011. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις αυτές αποσκοπούν στην ενίσχυση της ευελιξίας των ΑΕΙ.

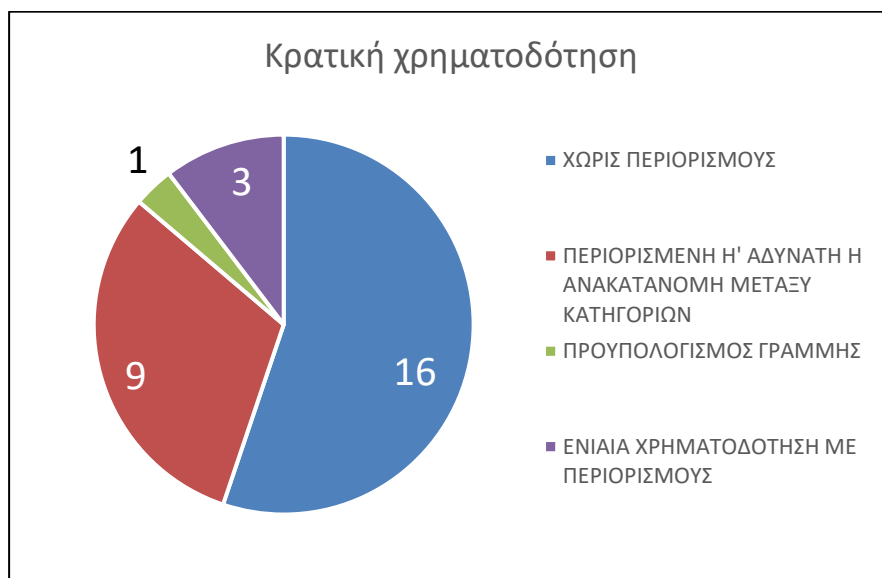
Ως προς την ίδρυση νομικών οντοτήτων παρατηρείται στις ευρωπαϊκές χώρες ότι υφίσταται ευελιξία προκειμένου να είναι σε θέση τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα να υλοποιήσουν την στρατηγική τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι στο μεγαλύτερο μέρος των κρατών που έλαβαν μέρος στην έρευνα, υπάρχει η δυνατότητα ίδρυσης νομικών προσώπων κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

4.2 Οικονομική αυτονομία

Σε ότι αφορά τον άξονα της οικονομικής αυτονομίας οι επιμέρους δείκτες που αναλύονται στην έρευνα της EUA είναι η κρατική χρηματοδότηση, η διατήρηση αποθεματικού, ο δανεισμός, η διαχείριση και αξιοποίηση της πανεπιστημιακής περιουσίας και η επιβολή διδάκτρων.

Η διαδικασία της κρατικής χρηματοδότησης διαφοροποιείται μεταξύ των πανεπιστημιακών ευρωπαϊκών ιδρυμάτων. Στα περισσότερα συστήματα τα πανεπιστήμια λαμβάνουν κρατική χρηματοδότηση για να καλύψουν τις κύριες λειτουργίες τους, όπως διδασκαλία, λειτουργικά έξοδα και ερευνητικές δραστηριότητες. Σε 16 από τις 29 χώρες, τα ιδρύματα είναι ελεύθερα να κατανέμουν τη χρηματοδότηση ανάλογα με τις ανάγκες τους. Σε 9 χώρες η χρηματοδότηση κατανέμεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες όπως έρευνα, διδασκαλία, λειτουργικά έξοδα, μισθοδοσία.

Διάγραμμα 8: Κρατική Χρηματοδότηση

Σε μια μικρότερη ομάδα συστημάτων ο προϋπολογισμός προκαθορίζεται από το Υπουργείο και ως προς την κατανομή του σε επιμέρους δράσεις, οπότε περιορίζεται σημαντικά η ευελιξία. Παράδειγμα στη μελέτη της EUA 2017, αποτελεί η Ουγγαρία όπου η οποιαδήποτε τροποποίηση του προϋπολογισμού μεταξύ των κατηγοριών δαπανών απαιτεί προηγούμενη έγκριση αρμοδίου οργάνου, διαδικασία η οποία είναι γραφειοκρατική και χρονοβόρα. Επίσης στην Ιρλανδία ένα μέρος της επιχορήγησης είναι δεσμευμένο για ειδικές δράσεις όπως η ενίσχυση συγκεκριμένων μη προνομιούχων τομέων. Ένα άλλο παράδειγμα περιορισμών της κρατικής χρηματοδότησης είναι η Πολωνία όπου ένα μέρος της χρηματοδότησης που αφορά στην έρευνα, κατανέμεται απευθείας από το Υπουργείο στις επιμέρους Σχολές.

Η τακτικότητα έγκρισης και καταβολής της κρατικής χρηματοδότησης είναι σχεδόν ίδια σε όλα τα κράτη που συμμετείχαν στην έρευνα και είναι ετήσια. Σε ορισμένες περιπτώσεις όπως το Λουξεμβούργο και η Αυστρία η χρηματοδότηση αφορά σε τριετία ή τετραετία. Παρατηρείται ότι όταν η χρηματοδότηση τηρεί σταθερή περιοδικότητα τα πανεπιστήμια μπορούν με καλύτερο τρόπο να θέτουν τις ανάγκες τους, να ρυθμίζουν τις υποχρεώσεις τους

και τις δαπάνες τους και να καθορίζουν τον αριθμό των φοιτητών που θα εισαχθούν το επόμενο ακαδημαϊκό έτος (EUA, 2017).

Στην Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε η κύρια χρηματοδότηση των πανεπιστημίων είναι κρατική και εγκρίνεται σε ετήσια βάση. Σύμφωνα με το Άρθρο 16 «Κατανομή της δημόσιας επιχορήγησης στα Α.Ε.Ι.», παρ. 2 γ του Ν.4653/2020 «...η τακτική επιχορήγηση κατανέμεται στα Α.Ε.Ι. με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται μέχρι τον Ιανουάριο εκάστου έτους, ύστερα από πρόταση του Ανώτατου Συμβουλίου της ΕΘ.Α.Α.Ε. Στην επιχορήγηση από τον Κρατικό Προϋπολογισμό που κατανέμεται στα ιδρύματα, συμπεριλαμβάνονται, ειδικότερα, οι λειτουργικές δαπάνες και οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων»

Σύμφωνα με το Άρθρο 16, η κρατική επιχορήγηση κατανέμεται σε ποσοστό 80% και 20% με βάσει αντικειμενικά κριτήρια και δείκτες. Ειδικότερα:

α) Το ογδόντα τοις εκατό (80%) κατανέμεται σύμφωνα με: «αα) τον συνολικό αριθμό των εγγεγραμμένων φοιτητών ανά πρόγραμμα σπουδών, ββ) το εκτιμώμενο ετήσιο κόστος σπουδών ανά φοιτητή για κάθε πρόγραμμα σπουδών, γγ) τη διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών, δδ) το μέγεθος και τη γεωγραφική διασπορά του ιδρύματος».

Πίνακας 2: Κριτήρια κρατικής επιχορήγησης ¹

Κριτήριο	Περιγραφή
K1	Αριθμός Τμημάτων του Α.Ε.Ι.
K2	Συνολικός αριθμός εγγεγραμμένων φοιτητών ανά Α.Ε.Ι.
K3	Διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών (Αριθμός εξαμήνων προπτυχιακής φοίτησης)
K4	Απαιτήσεις εργαστηριακού εξοπλισμού των Τμημάτων του Α.Ε.Ι.
K5	Γεωγραφική διασπορά του Α.Ε.Ι.
K6	Μόνιμο Προσωπικό (Μέλη Δ.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π., Ε.Ε.Π., Ε.Τ.Ε.Π. και διοικητικού προσωπικού
K7	Έκτακτο προσωπικό υποστήριξης - Ανελαστικές δαπάνες (συνεργεία φύλαξης, καθαριότητας, συντήρησης, κ.λπ.)
K8	Κατανομή Τακτικού Προϋπολογισμού του προηγούμενου οικονομικού έτους

¹ Πηγή: ΥΑ 154781- 30/11/2021 «Ορισμός κριτηρίων, δεικτών ποιότητας και επιτευγμάτων για την κατανομή της ετήσιας τακτικής επιχορήγησης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα»

β) Το είκοσι τοις εκατό (20%) κατανέμεται με βάση δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων, που έχουν επιλεγεί από το κάθε ΑΕΙ. Ο τρόπος στάθμισης, οι συνδυασμοί, καθώς και κάθε σχετική διαδικασία περιλαμβάνονται σε απόφαση του Υπουργού Παιδείας. Οι κύριοι δείκτες είναι: «αα) η ποιότητα και αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία αξιολογείται με βάση ιδίως την αριθμητική σχέση των αποφοίτων προς τους εισερχόμενους φοιτητές, την αξιολόγηση των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών από τους φοιτητές και την πορεία επαγγελματικής απορρόφησης των αποφοίτων, ββ) η ερευνητική δραστηριότητα, η οποία αξιολογείται με βάση ιδίως τον αριθμό των μελών του επιστημονικού προσωπικού που επιτυγχάνουν χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Έρευνας, τον αριθμό των Κέντρων Αριστείας στην έρευνα, τον αριθμό των μελών Δ.Ε.Π. που κατέχουν θέσεις στα κεντρικά όργανα διοίκησης διεθνών ακαδημαϊκών ή ερευνητικών οργανισμών ή διεθνών επιστημονικών εταιρειών, τον αριθμό δημοσιεύσεων ανά καθηγητή, τον αριθμό ετεροαναφορών ανά καθηγητή, τον αριθμό ανά καθηγητή απλών συμμετοχών σε διεθνή ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών και τον αριθμό ανά καθηγητή συμμετοχών με συντονιστικό ρόλο σε ανταγωνιστικά προγράμματα έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών, γγ) η διεθνοποίηση, η οποία αξιολογείται με βάση ιδίως τον αριθμό των αλλοδαπών φοιτητών σε αναλογία με τον συνολικό αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών, των φοιτητών που φοιτούν στο ίδρυμα μέσω των ευρωπαϊκών και διεθνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, των φοιτητών που φοιτούν στο εξωτερικό μέσω ευρωπαϊκών και διεθνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, καθώς και ο αριθμός συμφωνιών συνεργασίας με άλλα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδας ή του εξωτερικού».

Πίνακας 3: Συντελεστές βαρύτητας των αντικειμενικών κριτηρίων ²

Συντελεστής Βαρύτητας W _i	Τιμή Συντελεστή Βαρύτητας	Κριτήριο
W1	10	Αριθμός Τμημάτων Α.Ε.Ι
W2	25	Συνολικός αριθμός εγγεγραμμένων φοιτητών ανά Α.Ε.Ι.
W3	6	Διάρκεια προγραμμάτων σπουδών (Αριθμός εξαμήνων προπτυχιακής φοίτησης)
W4	15	Απαιτήσεις εργαστηριακού εξοπλισμού των Τμημάτων του Α.Ε.Ι.
W5	6	Γεωγραφική Διασπορά
W6	15	Μόνιμο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό
W7	15	Έκτακτο προσωπικό υποστήριξης - Ανελαστικές δαπάνες (συνεργεία φύλαξης, καθαριότητας, συντήρησης, κ.λπ.)
W8	8	Κατανομή Τακτικού Προϋπολογισμού του προηγούμενου οικονομικού έτους

² Πηγή: ΥΑ 154781- 30/11/2021 «Ορισμός κριτηρίων, δεικτών ποιότητας και επιτευγμάτων για την κατανομή της ετήσιας τακτικής επιχορήγησης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα»

Τέλος, ο νόμος προβλέπει ότι αν δεν επιτευχθούν από το κάθε ΑΕΙ οι δείκτες αξιολόγησης ποιότητας και επιτευγμάτων, που το ίδιο έχει επιλέξει, η περικοπή της επιχορήγησης ως συνέπεια της αξιολόγησής του, κατανέμεται ως επιχορήγηση στα λοιπά Α.Ε.Ι., σύμφωνα με τα ειδικότερα προβλεπόμενα της Υπουργικής Απόφασης.

Στον Ν.4485/2017 άρθρο 13, παρ. 2δ «η Σύγκλητος διατυπώνει σύμφωνη γνώμη προς τον Πρύτανη για την κατανομή του συνόλου των πιστώσεων στις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και λοιπές δραστηριότητες του Ιδρύματος». Επίσης «...εγκρίνει τον ετήσιο τακτικό οικονομικό προϋπολογισμό του Α.Ε.Ι. και το πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων, τις τροποποιήσεις του και τον τελικό οικονομικό απολογισμό, ύστερα από εισήγηση του Πρυτανικού Συμβουλίου». Στις αρμοδιότητες της Συγκλήτου περιλαμβάνεται και το ότι «...κατανέμει τις πιστώσεις του προϋπολογισμού στις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και λοιπές δραστηριότητες του ιδρύματος στο πλαίσιο της αντίστοιχης συμφωνίας προγραμματικού σχεδιασμού και της εισήγησης του Πρυτανικού Συμβουλίου». Το Πρυτανικό Συμβούλιο, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ.2 γ) του 4485/17 «καταρτίζει και αναμορφώνει τον ετήσιο τακτικό οικονομικό προϋπολογισμό και τον τελικό οικονομικό απολογισμό του Ιδρύματος, καθώς και τους αντίστοιχους του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, τους υποβάλλει προς έγκριση στη Σύγκλητο και εποπτεύει την εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων της Συγκλήτου. Στον προϋπολογισμό κατανέμονται οι πιστώσεις στις εκπαιδευτικές, ερευνητικές και λοιπές δραστηριότητες του Ιδρύματος στο πλαίσιο της αντίστοιχης συμφωνίας προγραμματικού σχεδιασμού»

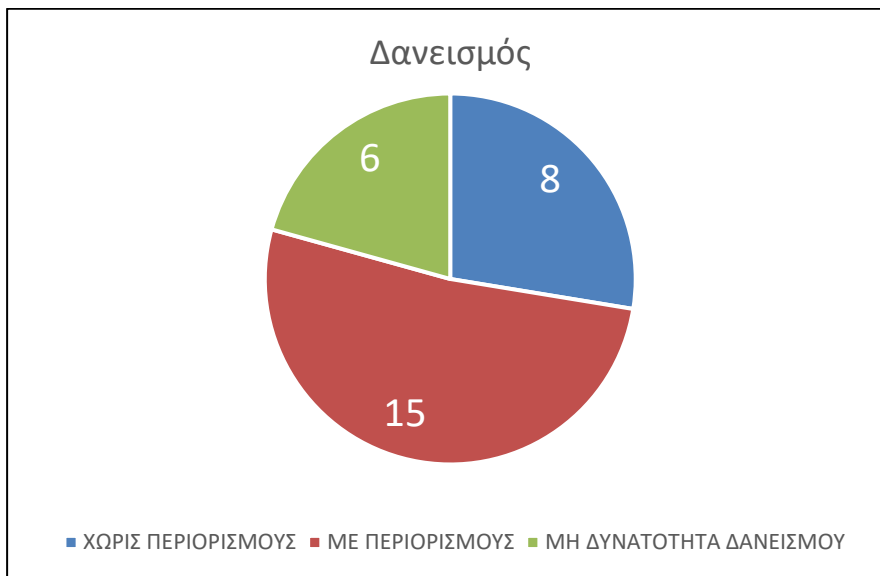
Συμπεραίνεται ότι υφίσταται σημαντικό βαθμού εξάρτηση από το κράτος στον τομέα της κρατικής χρηματοδότησης και η αυτονομία περιορίζεται εξαιτίας της αξιολόγησης με διαδικασίες που θέτει ο νόμος. Ωστόσο στην εθνική μας νομοθεσία προβλέπεται σημαντικό βαθμός ευελιξίας για την αξιοποίηση των κονδυλίων και με τις αποφάσεις να λαμβάνονται από τα όργανα του ιδρύματος.

Αναφορικά με τα αποθεματικά σχεδόν σε όλα τα συστήματα που μελετήθηκαν, επιτρέπεται στα πανεπιστήμια να τηρούν απόθεμα από την κρατική χρηματοδότηση, με κάποιους περιορισμούς. Οι περιορισμοί αναφέρονται κυρίως σε έγκριση που απαιτείται από εποπτεύουσα αρχή αναφορικά με την μεταφορά των κονδυλίων στο επόμενο οικονομικό έτος, σε ανώτατο όριο που μπορεί να τίθεται, ή ακόμα και σε προκαθορισμό των δράσεων στις οποίες θα χρησιμοποιηθεί το υπόλοιπο της χρηματοδότησης.

Σε ότι αφορά τον δείκτη δανεισμού του πανεπιστημίου από το κράτος, σε αρκετές χώρες που έλαβαν μέρος στην έρευνα της EUA 2017, δεν επιτρέπεται.

Μόνο στο 25% περίπου των χωρών επιτρέπεται ο δανεισμός χωρίς περιορισμούς, ενώ στο 70% είτε δεν προβλέπεται είτε τίθεται ανώτατο επιτρεπτό ποσοστό υπό την προϋπόθεση εγκρίσεων των εποπτευουσών φορέων. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει πρόβλεψη στο νόμο περί δανεισμού. Η εξέταση του συγκεκριμένου δείκτη δεν οδηγεί σε κάποιο σημαντικό συμπέρασμα για την αυτονομία των ΑΕΙ.

Διάγραμμα 9: Δυνατότητα δανεισμού

Η ικανότητα των πανεπιστημίων να αποφασίζουν αυτόνομα για την αγορά, πώληση, ανοικοδόμηση κτιρίων συνδέεται με την ελευθερία τους να καθορίζουν την στρατηγική τους και την ακαδημαϊκή τους ταυτότητα. Τα κόστη συντήρησης, και περιορισμοί που τίθενται για τα ιστορικά μνημεία αποτελούν αποτρεπτικούς παράγοντες για την τήρηση ακίνητης περιουσίας από τα πανεπιστήμια. Στην πλειοψηφία των πανεπιστημίων της μελέτης EUA 2017 (22 χώρες στις 29) δίδεται η δυνατότητα τήρησης ακίνητης περιουσίας. Ωστόσο υφίστανται περιορισμοί που αφορούν στην απαγόρευση πώλησης όπως στην περίπτωση της Λιθουανίας, ή σε άλλες περιπτώσεις που επιτρέπεται η πώληση, οι περιορισμοί τίθενται στην αξιοποίηση των κερδών τα οποία θα πρέπει να επενδυθούν σε κύριες δραστηριότητες του πανεπιστημίου. Κατεγράφησαν επίσης μοντέλα όπου ημι-δημόσιοι φορείς έχουν υπό την ιδιοκτησία τους την ακίνητη περιουσία των πανεπιστημίων και τη διαχειρίζονται, όπως στην περίπτωση της Αυστρίας. Στη Φινλανδία το πανεπιστήμιο κατέχει εταιρεία η οποία διαχειρίζεται την ακίνητη περιουσία. Στη Σουηδία η ακίνητη περιουσία των πανεπιστημίων διαχειρίζεται είτε από κρατικές εταιρείες είτε από ιδιωτικές. Η μελέτη καταλήγει στο ότι περίπου στο 1/3 των χωρών τα πανεπιστήμια μπορούν να έχουν ακίνητη περιουσία και τους επιτρέπεται να την πουλούν χωρίς περιορισμούς. Το θέμα αυτό απασχολεί τα ευρωπαϊκά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και λαμβάνει χώρα συζήτηση για τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που προκύπτουν από την κατοχή ιδιοκτησίας (EUA, 2017).

Διάγραμμα 10: Δυνατότητα τήρησης ακίνητης περιουσίας

Στην Ελλάδα τα πανεπιστήμια με την πρόβλεψη του Ν.1268/1982 και με ακόλουθα προεδρικά διατάγματα ιδρύουν εταιρείες Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας με την μορφή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου. Σκοπός είναι η αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας των ΑΕΙ, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 7 του Ν.1268/1982. Ως περιουσία νοείται τόσο η κινητή όσο και η ακίνητη που περιέρχεται στην Εταιρεία από οποιαδήποτε πηγή, εκτός εκείνης που έχει εκάστοτε προσδιοριστεί προς χρήση των Διοικητικών και Ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων του Πανεπιστημίου, για την οποία η εταιρεία μπορεί να προβαίνει επ' αμοιβή μόνο σε εργασίες επιμελείας και συντηρήσεως. (ανάκτηση από τον ιστότοπο του www.upatras.gr)

Στο άρθρο 13 παρ. 2 θ, του Ν.4485/17 η Σύγκλητος «εποπτεύει την Εταιρία Διαχείρισης και Αξιοποίησης Περιουσίας του οικείου Α.Ε.Ι. και επιλέγει ή/και παύει από τα καθήκοντά τους τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και τον Διευθύνοντα Σύμβουλο».

Τα δίδακτρα που καταβάλλονται από τους φοιτητές αποτελούν σημαντική πηγή χρηματοδότησης για τα πανεπιστήμια και αντιπροσωπεύουν έναν σημαντικό δείκτη για την αξιολόγηση της οικονομικής αυτονομίας των ιδρυμάτων.

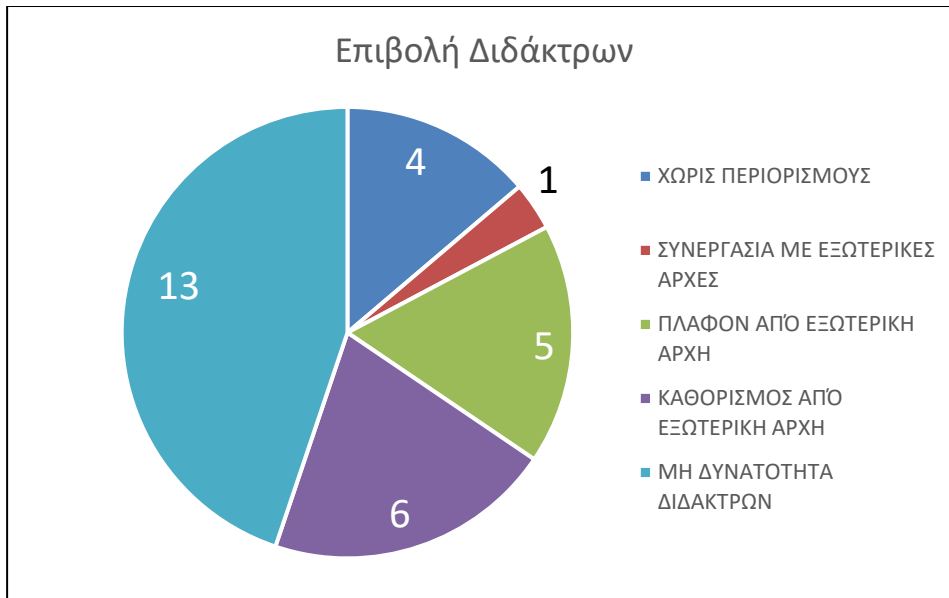
Η ευχέρεια καθορισμού των διδάκτρων αποτελεί παράγοντα εκτίμησης της πανεπιστημιακής οικονομικής αυτονομίας.

Το θέμα των διδάκτρων είναι ιδιαίτερα σύνθετο και αποτελεί πρόκληση η σύγκριση μεταξύ των συστημάτων (ΕΥΑ, 2017).

Σε 13 από τις 29 χώρες δεν επιτρέπεται η επιβολή διδάκτρων σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο σπουδών για τους φοιτητές της χώρας καθώς και για τους φοιτητές που προέρχονται από την ΕΕ. Περαιτέρω, σύμφωνα με την έρευνα της ΕΥΑ 2017, 4 χώρες στις 29 μπορούν να καθορίσουν ελεύθερα τα δίδακτρα. Η Γερμανία έχει την ίδια ευχέρεια, αλλά απαιτείται επικύρωση από τον εποπτεύον φορέα. Στην πλειοψηφία των χωρών της έρευνας τα δίδακτρα καθορίζονται από εξωτερικό φορέα που συνήθως είναι το αρμόδιο Υπουργείο. Ειδικά στα

μεταπτυχιακά συγκριτικά με τα προπτυχιακά αυξάνεται το ποσοστό των χωρών (Ηνωμένο Βασίλειο, Πορτογαλία και Ιρλανδία) που μπορούν ελεύθερα να επιβάλλουν και να αποφασίζουν για τα δίδακτρα και μειώνονται οι χώρες που τους επιβάλλεται όριο διδάκτρων.

Διάγραμμα 11: Επιβολή διδάκτρων

Στην Ελλάδα το σύνταγμα δεν επιτρέπει την επιβολή διδάκτρων στα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών. Εξαιρούνται το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) και το Διεθνές Πανεπιστήμιο. Με το άρθρο 32 του Ν.4485/17 τίθεται το πλαίσιο ίδρυσης Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών και ορίζονται οι παράμετροι για την επιβολή διδάκτρων. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του 4485/17 οι διατάξεις αυτές σκοπό έχουν να «οργανώσουν τον δεύτερο και τρίτο κύκλο σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης, να ενισχύσουν τη διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων των ΠΜΣ, να διασφαλίσουν την ελεύθερη πρόσβαση σε αυτά και να ενισχύσουν την κριτική αποτίμησή τους με στόχο τη διαρκεί αναβάθμισή τους και την αποτελεσματικότερη σύνδεση εκπαίδευσης και έρευνας σε τοπικό και εθνικό επίπεδο».

Ο ορισμός των τελών φοίτησης στα ΠΜΣ είναι στην ευχέρεια του ΑΕΙ, όπου το αποφασιστικό όργανο είναι η Σύγκλητος και το εισηγητικό όργανο είναι η Συνέλευση του Τμήματος. Η εισήγηση του Τμήματος σύμφωνα με την παρ.2ι) του άρθρου 32 περιλαμβάνει «ειδική αιτιολόγηση τυχόν ανάγκης για επιβολή τέλους φοίτησης, καθώς και το ύψος του τέλους αυτού σε αναλογία προς τις πάσης φύσεως παροχές προς τους φοιτητές». Για τον καθορισμό του τέλους φοίτησης και σύμφωνα με την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η διατύπωση αντιρρήσεων των μελών του οικείου Τμήματος και στην παρ. 6 περιγράφεται η κοινοποίηση στον Υπουργό Παιδείας. Ο Υπουργός εξετάζει παραμέτρους για το εύλογο των διδάκτρων και συγκεκριμένα: α) αν υπάρχει πρόδηλη δυσαναλογία μεταξύ αυτών και των παροχών προς τους φοιτητές, β) αν το ύψος τους καθιστά αδύνατη ή δυσχερή τη συμμετοχή σε ΠΜΣ φοιτητών περιορισμένης εισοδηματικής ικανότητας παραβιάζοντας έτσι την ελευθερία πρόσβασης στην παιδεία και γ) αν δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένο το λειτουργικό κόστος του προγράμματος και δύναται να αναπέμψει την απόφαση στη Σύγκλητο.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η ελληνική πολιτεία προσπαθεί να ενισχύσει την αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ με αναδιάρθρωση και εξορθολογισμό των δομών τους ωστόσο θέτει περιορισμούς και ελέγχει την επιβολή διδάκτρων. Η κύρια θέση της είναι τα τέλη φοίτησης να επιβάλλονται μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαίο για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών των ΠΜΣ.

4.3 Αυτονομία σε θέματα διαχείρισης προσωπικού

Όσον αφορά την αυτονομία των πανεπιστημίων στα θέματα διαχείρισης προσωπικού, όπως προκύπτει από την καταγραφή των δεδομένων της έρευνας EUA 2017 διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές μεταξύ των κανονισμών που διέπουν τις διάφορες κατηγορίες προσωπικού. Το διαφορετικό νομικό πλαίσιο του εργατικού δικαίου που εφαρμόζεται στις χώρες της έρευνας ποικίλει σε θέματα προσλήψεων, προαγωγών, απολύσεων και μισθοδοσίας των απασχολούμενων στην ανώτατη εκπαίδευση και καθιστά σύνθετη τη σύγκριση μεταξύ των συστημάτων. Ο αρχικός διαχωρισμός αφορά στις χώρες όπου το ανώτερο προσωπικό των πανεπιστημίων (ακαδημαϊκό & διοικητικό) απασχολούνται με καθεστώς δημοσίου υπαλλήλου και στις χώρες που δεν εντάσσονται στο δυναμικό του δημοσίου. Συγκεκριμένα σε 16 χώρες είναι δημόσιοι υπάλληλοι έναντι 13 που δεν είναι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Αυστρία έχει στο πανεπιστημιακό δυναμικό της, λιγότερο από 30% δημοσίους υπαλλήλους. Το Λουξεμβούργο επίσης καταγράφει το μικρότερο ποσοστό 10%.

Η διαδικασία πρόσληψης προσωπικού διαφέρει μεταξύ των χωρών και προκειμένου να αναλυθεί πληρέστερα ο συγκεκριμένος δείκτης αυτονομίας, διαχωρίζεται το προσωπικό σε ακαδημαϊκό και διοικητικό. Από τα στοιχεία της μελέτης EUA 2017 παρατηρείται ότι σε ότι αφορά τα ακαδημαϊκό προσωπικό 17 από τις 29 χώρες δεν έχουν τη δυνατότητα να προσλαμβάνουν ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς. Σε 12 χώρες υπάρχει ευελιξία. Σε ότι αφορά το διοικητικό προσωπικό 19 στις 29 χώρες έχουν τη δυνατότητα προσλήψεων ελεύθερα, ενώ σε 10 καθορίζεται αυστηρό πλαίσιο προσλήψεων. Η Ελλάδα και στις δύο κατηγορίες ανήκει στην ομάδα των χωρών που δεν μπορούν ελεύθερα να προσλαμβάνουν ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό.

Διάγραμμα 12: Προσλήψεις ακαδημαϊκού προσωπικού

Διάγραμμα 13: Προσλήψεις διοικητικού προσωπικού

Σε ότι αφορά τα ακαδημαϊκό και διδακτικό προσωπικό οι προσλήψεις γίνονται για εγκεκριμένες θέσεις, με συγκεκριμένα κριτήρια και αξιολογούνται από ειδική επιτροπή. Υφίσταται συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο που καθορίζει τον τρόπο προκήρυξης, τη διαδικασία συγκρότησης επιτροπών καθώς και τον τρόπο αξιολόγησης. Το ακαδημαϊκό και διδακτικό προσωπικό κατατάσσεται αξιολογικά και εκλέγεται με απόφαση της Σχολής ή σε άλλες περιπτώσεις από ειδικό εκλεκτορικό σώμα.

Αντιθέτως οι προσλήψεις διοικητικού προσωπικού, όπως προαναφέρθηκε, πραγματοποιούνται με μεγαλύτερη ελευθερία, με την επιβολή περιορισμών στην επικύρωση των αποφάσεων από εξωτερικό φορέα όπως στην περίπτωση της Ιταλίας, της Κροατίας και της Δανίας (EUA, 2017).

Στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα οι θέσεις ακαδημαϊκού, λοιπού διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, όταν αναφερόμαστε σε δημοσίους υπαλλήλους, είναι στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας. Τα Υπουργεία Παιδείας και Οικονομικών εγκρίνουν τις πιστώσεις για προσλήψεις μόνιμου προσωπικού.

Στο Ν.4485/17 άρθρο 13 παρ.2 ιδ) η Σύγκλητος «συγκροτεί τα εκλεκτορικά σώματα για τις διαδικασίες εκλογής, εξέλιξης, μονιμοποίησης και ανανέωσης της θητείας μελών Δ.Ε.Π. των μη αυτοδύναμων Τμημάτων του Ιδρύματος, μετά από εισήγηση της προσωρινής Συνέλευσης Τμήματος». Επίσης σύμφωνα με τις παρ. 2 κε) έως κη) «εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων τη δημιουργία νέων θέσεων μελών Δ.Ε.Π., ύστερα από πρόταση των Κοσμητειών των οικείων Σχολών που υποβάλλεται ύστερα από εισήγηση των Συνελεύσεων των οικείων Τμημάτων. Επίσης, κατανέμει στα Τμήματα το συνολικό αριθμό των θέσεων μελών Δ.Ε.Π. που εγκρίνονται, εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων τη δημιουργία νέων θέσεων Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π., ύστερα από πρόταση των Κοσμητειών των οικείων Σχολών και εισήγηση των Συνελεύσεων των οικείων Τμημάτων. Επίσης, κατανέμει και ανακατανέμει στα Τμήματα ή στις Σχολές το συνολικό αριθμό των θέσεων που εγκρίνονται, εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων τη δημιουργία νέων θέσεων διοικητικού προσωπικού, ύστερα από εισήγηση του Πρύτανη, κατανέμει στα Τμήματα τις θέσεις με τις αντίστοιχες πιστώσεις του διδακτικού και εκπαιδευτικού προσωπικού του άρθρου 5 του π.δ. 407/1980 (Α' 112) και του άρθρου 19 του Ν. 1404/1983 (Α' 173), αντίστοιχα».

Στο άρθρο 5, παρ. 15 ζ) ορίζεται ότι ο Πρύτανης «προκηρύσσει, ύστερα από εισήγηση της Συνέλευσης Τμήματος και βάσει των εγκεκριμένων πιστώσεων, τις θέσεις μελών Δ.Ε.Π., διενεργώντας και το σχετικό έλεγχο νομιμότητας». Προϋπόθεση είναι η έγκριση των συναφών πιστώσεων από τα αρμόδια Υπουργεία.

Τέλος στο άρθρο 21 παρ. 2 ιβ) η Συνέλευση του Τμήματος «εισηγείται στην Κοσμητεία της Σχολής τη δημιουργία νέων θέσεων μελών Δ.Ε.Π. και μελών Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π.».

Για τη «διαδικασία προκήρυξης θέσεων, επιλογής και διορισμού των μελών ΔΕΠ, ΕΕΠ, ΕΔΠΠ και ΕΤΕΠ καθώς και ως προς τα καθήκοντα, δικαιώματα και υποχρεώσεις τους» σύμφωνα με το άρθρο 85, παρ. 9 του Ν.4485/17 εφαρμόζονται οι ισχύουσες διατάξεις του 4009/2011 όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν.

Συμπεραίνουμε ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια εξαρτώνται από το κράτος σε ότι αφορά τις εγκρίσεις πιστώσεων για προσλήψεις μόνιμου προσωπικού και ο ρόλος τους είναι εισηγητικός. Η ελευθερία που διαθέτουν αφορά στα πεδία κατανομών και ανακατανομών των θέσεων που έχουν αποφασιστεί από το αρμόδια υπουργεία.

Ειδικότερα και σε ότι αφορά το διοικητικό προσωπικό, οι προσλήψεις διέπονται από τον Ν.2190/1994 και εντάσσονται στον Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. (παρ. 6 του άρθρου 28 του Ν.4009/11).

Σε ότι αφορά τη σύναψη συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου (έργου ή και ορισμένου χρόνου) υπάρχει ένας βαθμός ελευθερίας όταν αυτές συνάπτονται στο πλαίσιο έργων/προγραμμάτων υπό την διαχείριση των ΕΛΚΕ. Οι προσλήψεις πραγματοποιούνται για συγκεκριμένο χρόνο, κατόπιν προκηρύξεων στις οποίες αναφέρονται τα απαιτούμενα προσόντα, με τη διαδικασία που ορίζει το άρθρο 64 «Απασχόληση επιστημονικού, διοικητικού και λοιπού προσωπικού – Αποδοχές» του Ν.4485/17.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη προσωπικού με βάση την πραγματοποιηθείσα έρευνα ο διαχωρισμός γίνεται επίσης μεταξύ ακαδημαϊκού – διδακτικού προσωπικού και διοικητικού. Παρατηρείται ότι 12 στις 29 χώρες μπορούν να αποφασίζουν ελεύθερα για τη εξέλιξη του ακαδημαϊκού προσωπικού τους ενώ σε 17 ισχύουν περιορισμοί. Στο διοικητικό προσωπικό αυξάνεται το ποσοστό των χωρών που έχουν ελευθερία λήψης αποφάσεων εξέλιξης με 14 στις 29 χώρες να μην έχουν περιορισμούς, ενώ για 15 χώρες ισχύουν συγκεκριμένοι κανονισμοί.

Διάγραμμα 14: Εξέλιξη ακαδημαϊκού προσωπικού

Διάγραμμα 15: Εξέλιξη διοικητικού προσωπικού

Οι περιορισμοί αφορούν κυρίως στον τρόπο συγκρότησης των επιτροπών αξιολόγησης. Στην έρευνα της EUA 2017 αναφέρονται ειδικότεροι περιορισμοί σε χώρες όπως η Λιθουανία όπου οι εξελίξεις κρίνονται ανά πενταετία και εφόσον έχει προηγηθεί προκήρυξη των θέσεων. Στη

Γαλλία υπάρχει ένα πιο σύνθετο καθεστώς στις εξελίξεις των ακαδημαϊκών όπου το κράτος ορίζει τις ποσοτώσεις και επιτρέπει έως ένα ποσοστό ακαδημαϊκού προσωπικού να αποφασίζουν ελεύθερα τα ιδρύματα. Ειδική αναφορά γίνεται στην μελέτη της EUA 2017 για την Πορτογαλία όπου κατά τα έτη 2011 έως 2015, λόγω της δημοσιονομικής λιτότητας, ανεστάλησαν οι εξελίξεις προσωπικού για να μην επιβαρυνθεί ο κρατικός προϋπολογισμός από τις μισθολογικές αυξήσεις.

Η ελληνική νομοθεσία καθορίζει τις εξελίξεις ακαδημαϊκού – διδακτικού προσωπικού στον Ν. 4009/11, άρθρο 18, «Για την εξέλιξή τους, οι επίκουροι και οι αναπληρωτές καθηγητές έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν την προκήρυξη θέσης στην επόμενη βαθμίδα ύστερα από παραμονή στη βαθμίδα που κατέχουν, οι μεν αναπληρωτές για τέσσερα έτη, οι δε επίκουροι καθηγητές για έξι έτη. Στην περίπτωση αυτή, η προκήρυξη της θέσης είναι υποχρεωτική...».

Ειδική διάταξη ορίζει ο Ν.4485/17 στο άρθρο 76 «Θέματα προσωπικού των ΑΕΙ» για την εξέλιξη της κατηγορίας Τεχνιτών Εργαστηρίου.

Το διοικητικό προσωπικό διέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3528/07, κατά τις οποίες οι θέσεις προϊσταμένων πληρούνται κατόπιν προκήρυξης και επιλογής από το Υπηρεσιακό Συμβούλιο Διοικητικού Προσωπικού (άρθρο 86, Ν. 3528/07). Παράλληλη είναι στην ευθύνη του Πρυτανικού Συμβουλίου η οργάνωση των διοικητικών υπηρεσιών του ιδρύματος και η τοποθέτηση του διοικητικού προσωπικού σε αυτές (άρθρο 14, παρ.2 ζ Ν. 4485/17).

Για το προσωπικό που αναφέρθηκε ανωτέρω και απασχολείται στο πλαίσιο συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου ή συμβάσεων έργου, δεν υπάρχει πρόβλεψη στον νόμο.

Ένας επιπλέον δείκτης αυτονομίας που εξετάζεται στο πεδίο διαχείρισης προσωπικού των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι ο καθορισμός των μισθών όλων των κατηγοριών προσωπικού. Από την έρευνα της EUA 2017 κατεγράφησαν μόνο 6 χώρες (Ελβετία, Εσθονία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Σουηδία, Λετονία) στις 29 όπου υπάρχει ελευθερία καθορισμού των αμοιβών του ακαδημαϊκού και διδακτικού προσωπικού, ενώ 7 (Ελβετία, Εσθονία, Λουξεμβούργο, Πολωνία, Σουηδία, Λιθουανία, Ηνωμένο Βασίλειο) στις 29 χώρες έχουν ελευθερία ορισμού των μισθών των διοικητικών υπαλλήλων, με κάποια κατώτατα όρια που τίθενται από εξωτερικούς φορείς. Στα υπόλοιπα συστήματα που αποτελούν και το μεγαλύτερο ποσοστό, οι μισθοί καθορίζονται από εξωτερικούς φορείς και επιβάλλονται ανώτατα όρια.

Η έρευνα αναφέρεται κυρίως στο καθεστώς δημοσίων υπαλλήλων. Στη Λιθουανία, το διδακτικό προσωπικό παρόλο που δεν ανήκει στο δημόσιο, έχει περιορισμούς από εξωτερικούς φορείς ως προς τα μισθολογικά όρια. Στη Γερμανία όσοι διορίστηκαν μετά το 2002 έχουν εγγυημένο ελάχιστο μισθό, ενώ πριν από αυτή τη χρονολογία τα όρια των μισθών είναι συγκεκριμένα. Επίσης στην Ουγγαρία ισχύει κατώτατος μισθός και μέγιστη κλίμακα για τους δημοσίους υπαλλήλους και απαιτούνται εγκρίσεις από ανώτατη αρχή. Στην Νορβηγία οι μισθοί αποτελούν αντικείμενο ετήσιας διαπραγμάτευσης μεταξύ εμπορικών ενώσεων και του κράτους χωρίς την συμμετοχή των πανεπιστημίων (EUA 2017).

Η Ελλάδα αποτελεί την περίπτωση όπου δεν υπάρχει ελευθερία στον καθορισμό των μισθών, καθώς το πλαίσιο τίθεται αυστηρά από την ισχύουσα νομοθεσία. Όπως ορίζει το άρθρο 16 παρ. 6 του Συντάγματος, οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί και οι αποδοχές τους είναι ανάλογες του λειτουργήματος που επιτελούν (άρθρο 25, παρ.1 Ν.4009/2011). Λόγω των ειδικών προσόντων, των καθηκόντων, της διαδικασίας εκλογής και εξέλιξης και του κοινωνικού τους ρόλου δεν εντάσσονται στο ενιαίο μισθολόγιο και

βαθμολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά αμείβονται με ειδικό μισθολόγιο σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4093/2012, όπως εκάστοτε ισχύει (Φείδας, 2016).

Ο μισθός των διοικητικών δημοσίων υπαλλήλων ορίζεται αυστηρά στον Ν.4354/2015 «Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων». Στα άρθρα 9 έως και 20 ορίζονται ζητήματα που αφορούν στο βασικό μισθό, στα κλιμάκια, στη διαδικασία κατάταξης, στο χρόνο και τον τρόπο των μισθολογικών εξελίξεων, στα οικογενειακά επιδόματα και στην αποζημίωση υπερωριακής απασχόλησης. Από τα ανωτέρω επιβεβαιώνεται ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν έχουν αυτονομία σε ότι αφορά τη μισθοδοσία του προσωπικού τους. Εξαίρεση αποτελεί το άρθρο 64 του Ν.4485/17 σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται πρόσθετη αμοιβή για όλα τα μέλη του προσωπικού του ΑΕΙ για την εκτέλεση πρόσθετου έργου το οποίο εντάσσεται στον προϋπολογισμό προγραμμάτων που διαχειρίζεται ο ΕΛΚΕ. Τα όρια αυτών των πρόσθετων αμοιβών τίθενται από τους εκάστοτε κανόνες διαχείρισης των φορέων χρηματοδότησης.

Τέλος, σε ότι αφορά τον δείκτη απολύσεων προσωπικού στην έρευνα της EUA 2017 εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των χωρών, ωστόσο κυριαρχεί το ποσοστό κατά το οποίο υπάρχει αυστηρό νομικό πλαίσιο που καθορίζει τη διαδικασία απολύσεων. Συγκεκριμένα σε ότι αφορά τους ακαδημαϊκούς σε 21 από τις 29 χώρες δεν υπάρχει αυτονομία και σε ότι αφορά τους διοικητικούς σε 18 από τις 29. Τα πανεπιστήμια δεν έχουν ελευθερία στην απόλυση του προσωπικού (EUA, 2017).

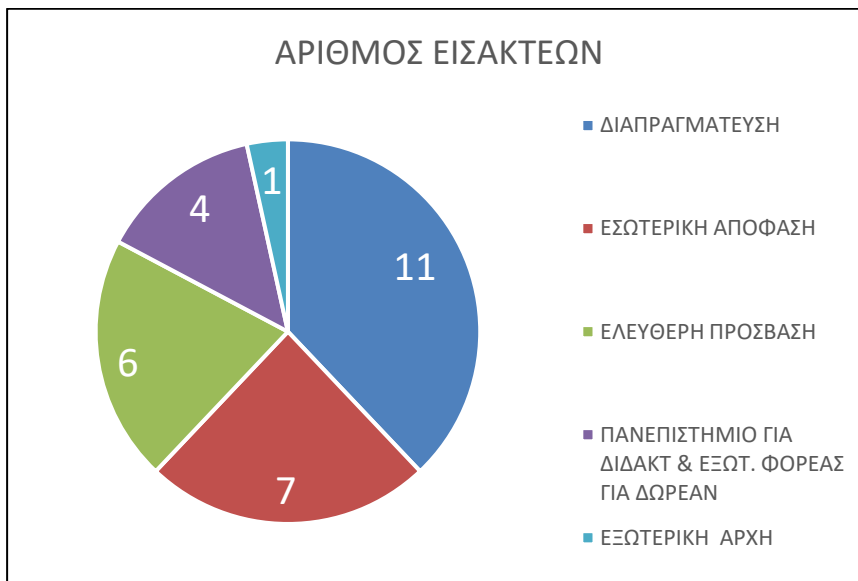
Στην Ελλάδα οι απολύσεις διοικητικών υπαλλήλων καθορίζονται στον υφιστάμενο Δημοσιοϋπαλληλικό Κώδικα (Ν.3528/07) και σε ότι αφορά το ακαδημαϊκό προσωπικό τα πειθαρχικά συμβούλια των μελών ΔΕΠ των ΑΕΙ μπορούν να επιβάλλουν ποινή απόλυσης.

4.4 Ακαδημαϊκή αυτονομία

Στο πεδίο της ακαδημαϊκής αυτονομίας εξετάζονται δείκτες που αφορούν στην οργάνωση της ακαδημαϊκής λειτουργίας και ειδικότερα στα θέματα οργάνωσης των σπουδών. Αυτοί είναι : ο καθορισμός του αριθμού εισακτέων φοιτητών, η επιλογή των φοιτητών, η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών, η επιλογή της γλώσσας διδασκαλίας, η επιλογή συστημάτων αξιολόγησης ποιότητας σπουδών, (EUA, 2017).

Σε ότι αφορά τον καθορισμό του αριθμού των εισακτέων φοιτητών, στην έρευνα της EUA 2017 καταγράφηκαν διάφορες μέθοδοι μεταξύ των χωρών που συμμετείχαν, με μόνο ένα σύστημα, αυτό της Σερβίας να αποφασίζεται ο αριθμός των φοιτητών αποκλειστικά από το κράτος. Σε έντεκα χώρες ο αριθμός καθορίζεται αφού προηγηθεί διαβούλευση του πανεπιστημίου με το αρμόδιο Υπουργείο, ενώ σε επτά χώρες η απόφαση λαμβάνεται αποκλειστικά από το ΑΕΙ. Επίσης σε τέσσερα συστήματα (Ολλανδία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία) αποφασίζεται από τα ίδια τα ιδρύματα ο αριθμός των εισακτέων που θα καταβάλουν δίδακτρα, ενώ το κράτος αποφασίζει για τον αριθμό των φοιτητών με δωρεάν φοίτηση.

Διάγραμμα 16: Καθορισμός αριθμού εισακτέων φοιτητών

Από την έρευνα της EUA 2017 προκύπτει ότι ακόμα και στις χώρες που υπάρχει βαθμός ελευθερίας υφίστανται και περιορισμοί. Στην περίπτωση της Ιταλίας ο περιορισμός είναι ότι πρέπει να τηρηθεί η αναλογία διδασκόντων προς φοιτητές, στην Ελβετία εκτιμώνται παράλληλα με τον αριθμό εισακτέων και οι ανάγκες της αγοράς εργασίας, ενώ στη Σουηδία ισχύουν περιορισμοί με ανώτατο όριο εισακτέων σε συγκεκριμένες σχολές ή τμήματα όπως Ιατρική, Οδοντιατρική και Πολυτεχνική.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον Ν.4186/2013 Άρθρο 4, παρ. 2 «Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, η οποία εκδίδεται το αργότερο τη 15η Μαρτίου εκάστου έτους, καθορίζονται ο αριθμός των εισακτέων και τα ειδικά μαθήματα ανά Σχολή, Τμήμα ή Εισαγωγική Κατεύθυνση κάθε μαθήματος ανά Σχολή, Τμήμα ή Εισαγωγική Κατεύθυνση του τρέχοντος έτους». Με τον Ν.4798/2021 άρθρο 239 τροποποιείται ο Ν4186/2013 και η απόφαση λαμβάνεται έως 15 Μαΐου κάθε έτους, αλλά κυρίως «θ) Ο καθορισμός του αριθμού εισακτέων ανά σχολή, τμήμα ή εισαγωγική κατεύθυνση των Α.Ε.Ι., των Α.Ε.Α. και των Α.Σ.Τ.Ε καθορίζεται ύστερα από γνώμη των σχολών, τμημάτων ή εισαγωγικών κατευθύνσεων και ισχύει για τις πανελλαδικές εξετάσεις του ίδιου σχολικού έτους. Στις περιπτώσεις των εισαγωγικών κατευθύνσεων, η γνώμη υποβάλλεται από το τμήμα, στο οποίο αυτές υπάγονται.».

Το ελληνικό σύστημα ανήκει στην ομάδα των χωρών όπου το Υπουργείο Παιδείας είναι ο αρμόδιος φορέας που καθορίζει τον αριθμό εισακτέων φοιτητών ανά έτος και ανά Τμήμα αφού προηγηθεί διαπραγμάτευση με τα ΑΕΙ. Διαπιστώνεται ότι δεν υφίσταται ουσιαστική αυτονομία των ελληνικών πανεπιστημίων στον καθορισμό του αριθμού των εισακτέων φοιτητών.

Αναφορικά με την διαδικασία πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στα συστήματα των χωρών που συμμετείχαν στην έρευνα της EUA 2017 διαπιστώνεται ότι απαιτείται απαραίτητως απολυτήριο τίτλος σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή συμμετοχή σε εξετάσεις όπως καθορίζονται από την νομοθεσία κάθε χώρας. Από την έρευνα προέκυψαν τρεις περιπτώσεις καθορισμού των κριτηρίων πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: α) το πανεπιστήμιο

ορίζει τα κριτήρια, β) το πανεπιστήμιο σε συνεργασία με εξωτερική αρχή π.χ. το αρμόδιο Υπουργείο ορίζει τα κριτήρια, γ) ο ορισμός των κριτηρίων είναι αποκλειστική αρμοδιότητα εξωτερικής αρχής.

Διάγραμμα 17: Κριτήρια πρόσβασης σε προπτυχιακές σπουδές

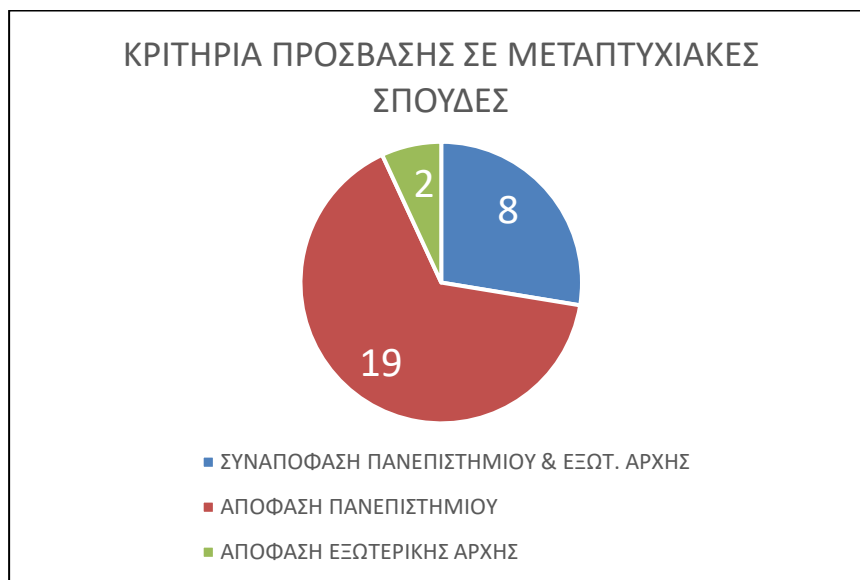
Σε 9 από τα 29 κράτη που έλαβαν μέρος στην έρευνα της EUA 2017, το πανεπιστήμιο έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα ορισμού των κριτηρίων πρόσβασης. Σε 8 κράτη αποφασίζεται από εξωτερική αρχή, ενώ στις περισσότερες χώρες (12) το ΑΕΙ συναποφασίζει με εξωτερική αρχή. Στην Δανία τροποποιήθηκε το 2013 η εθνική νομοθεσία, και από αποκλειστική κρατική απόφαση, τα κριτήρια εισαγωγής αποτελούν πλέον αντικείμενο συνεργασίας και διαπραγμάτευσης μεταξύ του κράτους και του πανεπιστημίου. Αυτή η αλλαγή έδωσε μεγαλύτερη ελευθερία στα ΑΕΙ να αποφασίζουν για τα κριτήρια εισαγωγής των φοιτητών.

Στην Ελλάδα μέχρι το 2021 το κριτήριο για την εισαγωγή στα ΑΕΙ είναι η κατοχή απολυτηρίου λυκείου και συμμετοχή σε πανελλήνιες γραπτές εξετάσεις. Σύμφωνα με τον Ν.4186/2013 άρθρο 4 «Οι εξετάσεις για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση διεξάγονται, μετά την απόλυση του μαθητή από το Λύκειο, σε πανελλαδικό επίπεδο με θέματα από την εξεταστέα ύλη της τάξης αυτής που προκύπτουν: α) κατά ποσοστό 50%, με κλήρωση από τράπεζα θεμάτων διαβαθμισμένης δυσκολίας και β) κατά ποσοστό 50%, από κεντρική επιτροπή εξετάσεων». Επίσης «Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων ορίζεται και τροποποιείται ο αριθμός, η ονομασία των επιστημονικών πεδίων, καθώς και η ένταξη των Σχολών, των Τμημάτων και των Εισαγωγικών Κατευθύνσεων σε αυτά όχι αργότερα της 30ής Μαΐου εκάστου διδακτικού έτους και ισχύουν για το επόμενο διδακτικό έτος». Με τον Ν.4777/2021 τροποποιείται ο Ν.4186/2013 και πλέον «5. Για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση λαμβάνονται υπόψη κατά σειρά: α) η ανά σχολή, τμήμα ή εισαγωγική κατεύθυνση Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής (Ε.Β.Ε.), σύμφωνα με το άρθρο 4B και β) το σύνολο των μορίων που συγκεντρώνει ο υποψήφιος στα τέσσερα (4) πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα του οικείου επιστημονικού πεδίου, σύμφωνα με το άρθρο 4A. Για τον προσδιορισμό του συνόλου των μορίων κάθε υποψηφίου υπολογίζονται τα μαθήματα και οι οικείοι συντελεστές

βαρύτητας». Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν.4777/2021 το κριτήριο για την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση είναι «η επίτευξη στις πανελλαδικές εξετάσεις βαθμολογικής επίδοσης ίσης ή μεγαλύτερης της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής ανά σχολή, τμήμα ή εισαγωγική κατεύθυνση (Ε.Β.Ε. σχολής, τμήματος ή εισαγωγικής κατεύθυνσης)». Κάθε πανεπιστημιακό τμήμα θέτει ως ελάχιστη βάση εισαγωγής ποσοστό του μέσου όρου των μέσων επιδόσεων όλων των υποψηφίων στο σύνολο των τεσσάρων μαθημάτων του επιστημονικού πεδίου στο οποίο αντιστοιχεί το τμήμα. Συνεπάγεται ότι τα κριτήρια εισαγωγής τίθενται από το κράτος χωρίς να αφήνεται απόλυτη ελευθερία στα ΑΕΙ να αποφασίζουν.

Σε ότι αφορά την εισαγωγή σε μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών στην έρευνα της EUA 2017 παρατηρείται ότι σε 2 χώρες, Βέλγιο και Ελβετία, τα κριτήρια ορίζονται από το κράτος, ενώ στις υπόλοιπες 27 χώρες τα ίδια τα πανεπιστημιακά ιδρύματα αποφασίζουν για τα κριτήρια και τυπικά προσόντα των υποψηφίων εισακτέων.

Διάγραμμα 18: Κριτήρια πρόσβασης σε μεταπτυχιακές σπουδές

Σύμφωνα με τον Ν.4485/2017 άρθρο 32, παρ.2, η Συνέλευση του Τμήματος εισηγείται προς τη Σύγκλητο, η οποία και αποφασίζει, τις κατηγορίες των πτυχιούχων που γίνονται δεκτοί καθώς και τον αριθμό των μεταπτυχιακών φοιτητών. Στο άρθρο 34 παρ. 1 του ίδιου νόμου ορίζεται ότι γίνονται δεκτοί κάτοχοι τίτλου του πρώτου κύκλου σπουδών και η επιλογή γίνεται με τα όσα ορίζει ο νόμος και ο Κανονισμός των Μεταπτυχιακών Σπουδών. Ο νόμος επίσης θέτει ένα ακόμα κριτήριο επιλογής, αυτό της γνώσης μιας επιπλέον γλώσσας εκτός αυτής στην οποία διεξάγεται το μεταπτυχιακό. Συμπεραίνεται ότι ακόμα και σε ότι αφορά τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, στην Ελλάδα δεν υπάρχει απόλυτη αυτονομία κριτηρίων επιλογής των φοιτητών.

Τα προγράμματα σπουδών εξετάζονται στην έρευνα της EUA 2017 ως ένας επιπλέον δείκτης αυτονομίας των πανεπιστημίων. Η καταγραφή μεταξύ των 29 χωρών αναδεικνύει ότι το γενικότερο πλαίσιο που ισχύει είναι ότι η κατάρτιση νέων προγραμμάτων σπουδών ή η κατάργηση υφισταμένων, απαιτεί έγκριση του αρμοδίου υπουργείου ή εξωτερικής αρχής.

Διάγραμμα 19: Δυνατότητα ίδρυσης προγραμμάτων σπουδών

Σε χώρες όπως η Εσθονία, η Ισλανδία και η Φινλανδία επιτρέπεται στα πανεπιστήμια να ιδρύουν προγράμματα σπουδών σε συγκεκριμένα γνωστικά πεδία, χωρίς να είναι απαιτούμενη η κρατική έγκριση. Σε άλλες χώρες όπως η Γαλλία, η Ολλανδία, η Ισπανία απαιτείται διαπραγμάτευση με το αρμόδιο υπουργείο και η έγκριση αφορά κυρίως στην ένταξη τους στον προϋπολογισμό. Στο Βέλγιο λόγω οικονομικών περιορισμών η κυβέρνηση αποφάσισε να αναστείλει τη δημιουργία νέων προγραμμάτων σπουδών (EUA 2017). Στην Πολωνία τα μεγάλα πανεπιστήμια με τον μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών διαθέτουν ελευθερία να αποφασίζουν για τα προγράμματα σπουδών σε όλα τα επίπεδα. Σε ό,τι αφορά την κατάργηση υφιστάμενων προγραμμάτων σπουδών, παρατηρείται στην Ευρώπη σημαντική αυτονομία, με κάποιους ειδικούς περιορισμούς όπως στην περίπτωση της Φινλανδίας όπου πριν την κατάργηση πρέπει το πανεπιστήμιο να εγγυηθεί την αποκατάσταση των φοιτητών που επηρεάζονται από την απόφαση αυτή, με συνέχιση των σπουδών τους. Στην Αυστρία επίσης η κατάργηση προγραμμάτων αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης με το αρμόδιο υπουργείο.

Στην Ελλάδα ο Ν.4485/2017 στο άρθρο 8 ορίζει ότι ο Εσωτερικός Κανονισμός είναι το εργαλείο στο οποίο το κάθε ΑΕΙ ρυθμίζει θέματα όπως τον απαιτούμενο αριθμό μαθημάτων για την χορήγηση τίτλου σπουδών βάσει του αντίστοιχου προγράμματος σπουδών, την αλληλεξάρτηση των μαθημάτων, την ποσοστιαία αναλογία μεταξύ υποχρεωτικών μαθημάτων και μαθημάτων επιλογής, τις προϋποθέσεις συμμετοχής στις εξεταστικές περιόδους. Η δε Σύγκλητος έχει την αρμοδιότητα να εγκρίνει τον κανονισμό σπουδών και το περιεχόμενο όλων των προγραμμάτων σπουδών του Ιδρύματος (άρθρο 13, παρ.2 ιε και ιζ του Ν.4485/2017). Συγκεκριμένα «το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών εγκρίνεται από τη Σύγκλητο, ύστερα από εισήγηση του Τομέα και σύμφωνη γνώμη της Συνέλευσης του Τμήματος» (άρθρο 82 παρ. 9, Ν.4485/2017).

Η Συνέλευση του Τμήματος, σύμφωνα με το άρθρο 22 του Ν.4485/2017 συντάσσει τον οδηγό προγράμματος σπουδών του Τμήματος και εισηγείται στην Κοσμητεία της Σχολής την οργάνωση κοινών μαθημάτων του Τμήματος με άλλα Τμήματα του ΑΕΙ. Ο Πρόεδρος του Τμήματος μεριμνά για την εφαρμογή του προγράμματος σπουδών συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (άρθρο 23, παρ. 11 δ Ν.4485/2017). Διαπιστώνεται ότι τα ΑΕΙ

δύναται να συντάσσουν προτάσεις για ίδρυση προγραμμάτων σπουδών. Οι περιορισμοί αφορούν τις υποχρεωτικές πιστωτικές μονάδες για να απονεμηθεί ο τίτλος σπουδών.

Σε ότι αφορά την επιλογή της γλώσσας διδασκαλίας των προγραμμάτων σπουδών 20 από τα 29 πανεπιστήμια της έρευνας της EUA 2017 επέλεγον αυτόνομα την γλώσσα διδασκαλίας τόσο σε προπτυχιακά όσο και σε μεταπτυχιακά προγράμματα. Σε άλλες χώρες όπως η Γαλλία είναι υποχρεωτική η εθνική γλώσσα στα προπτυχιακά, ενώ στην Λετονία αναφέρεται ότι υπάρχει περιορισμός στον αριθμό ξενόγλωσσων προγραμμάτων.

Διάγραμμα 20: Δυνατότητα επιλογής γλώσσας διδασκαλίας προπτυχιακών σπουδών

Διάγραμμα 21: Δυνατότητα επιλογής γλώσσας διδασκαλίας μεταπτυχιακών σπουδών

Σύμφωνα με την εθνική μας νομοθεσία και συγκεκριμένα τον Ν.4485/2017 η Σύγκλητος «αποφασίζει τη διοργάνωση, συνολικά ή εν μέρει, προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών σε ξένη γλώσσα, αποκλειστικά για πολίτες χωρών εκτός Ε.Ε., σε συνεργασία με το Διεθνές Πανεπιστήμιο της Ελλάδος (ΔΙ.ΠΑ.Ε.) ύστερα από εισήγηση της Συνέλευσης του οικείου Τμήματος ή της οικείας Κοσμητείας με τη σύμφωνη γνώμη των εμπλεκόμενων Τμημάτων».

Στο Εσωτερικό Κανονισμό των ΑΕΙ ένα από τα θέματα που ρυθμίζεται στην οργάνωση των σπουδών ανά Τμήμα είναι «και η δυνατότητα παροχής επιλεγόμενων μαθημάτων σε ξένη γλώσσα».

Επίσης στο άρθρο 32 του Ν.4485/2017 το οποίο αναφέρεται στην ίδρυση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών, δίδεται η ελευθερία στη Συνέλευση του Τμήματος να εισηγηθεί στη Σύγκλητο τη γλώσσα διεξαγωγής του προγράμματος.

Σε ότι αφορά τις διδακτορικές σπουδές, στο άρθρο 38 του Ν.4485/2017 δίδεται η ελευθερία στον υποψήφιο διδάκτορα να αναγράψει στην σχετική αίτησή του την «προτεινόμενη γλώσσα εκπόνησης, η οποία μπορεί να είναι διάφορη της ελληνικής, αν αυτό προβλέπεται στον οικείο Κανονισμό Διδακτορικών Σπουδών».

Στον Ν.4316/2014 άρθρο 73 «Ρύθμιση θεμάτων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» εισάγεται τροποποίηση του Ν. 4009/2011 σύμφωνα με την οποία «11. Ιδρύονται τμήματα πρώτου κύκλου σπουδών στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα με πρόγραμμα σπουδών, όπου η διδασκαλία των μαθημάτων θα γίνεται εν όλω σε ξένη γλώσσα. Στα τμήματα αυτά θα εισάγονται αποκλειστικά αλλοδαποί φοιτητές, οι οποίοι δεν έχουν ιθαγένεια κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεν είναι κάτοχοι απολυτηρίου ελληνικού λυκείου. Οι αλλοδαποί φοιτητές που θα επιλέγονται για φοίτηση θα συμμετέχουν οικονομικά στην κάλυψη των δαπανών λειτουργίας των προγραμμάτων αυτών. Με το προεδρικό διάταγμα της παραγράφου 6 του παρόντος ρυθμίζεται η ονομασία των τμημάτων αυτών και τα ειδικότερα θέματα που θα αφορούν τη λειτουργία των τμημάτων αυτών, τη στελέχωσή τους, τη διαδικασία εισαγωγής των αλλοδαπών φοιτητών, το ύψος της οικονομικής συμμετοχής αυτών, τον τρόπο καταβολής της οικονομικής αυτής συμμετοχής και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια».

Συμπεραίνουμε ότι και στην Ελλάδα ο νομοθέτης μέσα από αυτή την ελευθερία, επιθυμεί να ενισχύσει τον διεθνοποιημένο ρόλο των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, δεδομένου ότι η διεθνοποίηση όπως αναφέρεται και στον Ν. 4009/2011 είναι ένας από τους δείκτες ποιότητας και επιτευγμάτων.

Η δυνατότητα των πανεπιστημίων να επιλέγουν συστήματα διασφάλισης ποιότητας είναι ένας ακόμα δείκτης αξιολόγησης της ακαδημαϊκής αυτονομίας. Στην έρευνα της EUA 2017 διατυπώνεται ότι είναι σπάνιο τα πανεπιστήμια να έχουν ελευθερία επιλογής συστημάτων αξιολόγησης ποιότητας σύμφωνα με τις ανάγκες τους. Συγκεκριμένα 21 από τις 29 χώρες της έρευνας δεν έχουν αυτονομία στο θέμα επιλογής συστήματος διασφάλισης ποιότητας. Στην Γερμανία τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης δύνανται να προτείνουν στο κράτος τον τρόπο αξιολόγησής τους καθώς και τους δείκτες, γεγονός που αποτελεί σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με ότι ίσχυε το 2010 στην χώρα τους αλλά και ότι ισχύει σήμερα σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Στην Ελβετία επίσης τροποποιήθηκε η σχετική νομοθεσία, ορίζοντας ένα νέο σύστημα υποχρεωτικής πιστοποίησης διαδικασιών και ποιότητας σε αντίθεση με ότι ίσχυε στο παρελθόν όπου τα αποτελέσματα των πιστοποιήσεων δεν είχαν επιπτώσεις στα πανεπιστήμια. Στην Ισλανδία έγινε υποχρεωτική η πιστοποίηση και διενεργείται από το Συμβούλιο Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης που ορίστηκε το 2011. Σε ότι αφορά τη δυνατότητα των ιδρυμάτων να επιλέγουν τον φορέα αξιολόγησης της ποιότητας, παρατηρείται ότι 8 χώρες δίνουν την

ελευθερία επιλογής ενώ στις 21 χώρες της έρευνας της EUA 2017 δεν προβλέπεται. Στην Γερμανία τα πανεπιστήμια μπορούν να επιλέξουν φορέα μεταξύ αυτών που έχει πιστοποιηθεί από τα Γερμανικό Συμβούλιο Πιστοποίησης. Στην Ουγγαρία επίσης υπάρχει η δυνατότητα επιλογής φορέα ακόμα και από το εξωτερικό, συγκεκριμένα να είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Συνδέσμου για την Πιστοποίηση Ποιότητας της Ανώτατης Εκπαίδευσης (ENQA, the European Association for Quality Assurance in Higher Education).

Στην Ελλάδα στο άρθρο 64 του Ν.4009/2011 «η ανεξάρτητη διοικητική αρχή με την επωνυμία «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Α.ΔΙ.Π.), που έχει συσταθεί με την παράγραφο 1 του άρθρου 10 του Ν.3374/2005 (Α' 189), μετονομάζεται σε «Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (ΑΔΙΠ) με διεθνή ονομασία «Hellenic Quality Assurance and Accreditation Agency» (HQA)», με σκοπό να διασφαλίσει υψηλή ποιότητα στην ανώτατη εκπαίδευση. Αφορά σε ανεξάρτητη Αρχή, μέλη της οποίας είναι καθηγητές Α.Ε.Ι. και την εποπτεία έχει ο Υπουργός Παιδείας. Είναι σαφές ότι τα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν έχουν ευελιξία επιλογής συστήματος διασφάλισης ποιότητας καθώς αυτό είναι ορισμένο από την Α.ΔΙ.Π.

Το ελληνικό σύστημα διασφάλισης ποιότητας των ΑΕΙ διαμορφώνεται από την Α.ΔΙ.Π. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν.4009/2011 «κάθε ίδρυμα είναι υπεύθυνο για τη διασφάλιση και συνεχή βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου του, καθώς και για την αποτελεσματική λειτουργία και απόδοση των υπηρεσιών του, σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές, ιδίως εκείνες του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, και τις αρχές και κατευθύνσεις της ΑΔΙΠ». Σε κάθε πανεπιστήμιο συγκροτείται μια επιπλέον επιτροπή η Μονάδα Διασφάλισης της Ποιότητας (ΜΟ.ΔΙ.Π.), η οποία αποτελείται από τον Πρύτανη ή έναν (1) εκ των αντιπρυτάνεων, και πέντε (5) καθηγητές του οικείου Α.Ε.Ι., καθώς και εκπροσώπους των φοιτητών και του προσωπικού. Σκοπός της είναι να ελέγχει την απόδοση των υπηρεσιών, την ποιότητα των σπουδών και το ερευνητικό έργο που υλοποιείται στο πανεπιστήμιο. Η ΜΟ.ΔΙ.Π. και η Α.ΔΙ.Π. συνεργάζονται για την επίτευξη καλύτερης οργάνωσης και τον συντονισμό των διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης των υπηρεσιών του ιδρύματος.

Συμπεραίνουμε ότι το ελληνικό σύστημα ελέγχου ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης είναι συγκεκριμένο και νομοθετικά ορισμένο χωρίς να δίδει ευελιξία επιλογής στα ΑΕΙ.

Στο πεδίο του σχεδιασμού προγραμμάτων σπουδών, παρατηρείται ότι σε 26 από τις 29 χώρες της έρευνας της EUA 2017, τα πανεπιστήμια είναι ελεύθερα να καθορίζουν το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών. Στην Ιταλία υπάρχει ευελιξία εντός ενός συγκεκριμένου πλαισίου που θέτει τη βασική δομή του ακαδημαϊκού συστήματος και ορίζει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, τα αντικείμενα και τα επιθυμητά μαθησιακά αποτελέσματα για κάθε πρόγραμμα. Στην Λετονία επίσης ακολουθείται ένα πρότυπο πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με προκαθορισμένες οδηγίες, όπως την ελάχιστη διάρκεια σπουδών. Στο σύστημα αυτό, οι φοιτητές παρακολουθούν αρχικά βασικές σπουδές της επιστήμης και κατόπιν επιλέγουν κατευθύνσεις για να ενισχύσουν τις γνώσεις που θα τους οδηγήσουν σε καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση ή επιχειρηματική δραστηριότητα (EUA 2017). Στην Λιθουανία ο φορέας διασφάλισης ποιότητας ορίζει μερικώς το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών ως μέρος της διαδικασίας πιστοποίησης ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης.

Στην ελληνική νομοθεσία ορίζεται ότι η δημιουργία Τμήματος πανεπιστημίου είναι αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας το οποίο αποφασίζει κατόπιν σύμφωνης γνώμης της Συγκλήτου και γνώμης της Α.ΔΙ.Π. (Ν.4485/2017, άρθρο 10). Το κάθε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα καταθέτει προτάσεις μέσω των οργάνων του που αφορούν σε ίδρυση νέων σχολών ή

τμημάτων, οι οποίες απαιτούν έγκριση των Υπουργών Παιδείας και Οικονομικών (Ν. 4009/2011 , άρθρο 5 και 8).

Αντιθέτως η ίδρυση μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών πραγματοποιείται με απόφαση της Συγκλήτου (Ν.4485/2017 άρθρο 32), ενισχύοντας την ελευθερία στα πανεπιστήμια να ιδρύουν νέα προγράμματα με στόχο την αύξηση των προσόντων και επαγγελματικών δεξιοτήτων των πτυχιούχων ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας. Ο βαθμός ελευθερίας συνδέεται και με το γεγονός της μη χρηματοδότησής τους από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας και Οικονομικών, δεδομένου ότι επιτρέπεται ο ορισμός τελών φοίτησης.

Κεφάλαιο 5^ο - Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη αναπτύσσει το θέμα της πανεπιστημιακής αυτονομίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο εφαρμογής του Ν. 4485/2017 και επιχειρείται σύγκριση με την έρευνα της EUA 2017 λαμβάνοντας υπόψη δεδομένα 29 ευρωπαϊκών χωρών που συμμετείχαν σε αυτή. Τα δεδομένα που αναλύονται αφορούν πέντε δείκτες και συγκεκριμένα : οργανωτική αυτονομία, οικονομική αυτονομία, αυτονομία σε θέματα προσωπικού και ακαδημαϊκή αυτονομία.

Από τις έρευνες που πραγματοποιούνται στο πεδίο της αυτονομίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συμπεραίνεται ότι τα πανεπιστήμια διεκδικούν την ενίσχυση της αυτονομίας τους (Schuchardt, 1997).

Η αυτονομία αφορά στη δυνατότητα διοίκησης χωρίς κρατική παρέμβαση, προσδιορίζεται από το κράτος, είναι δεσμευτική και έχει δυναμικό χαρακτήρα. Υπάρχει η τυπική αυτονομία όπως ορίζεται στους νόμους και στις διατάξεις και η πραγματική αυτονομία που αφορά στην ουσιαστική ικανότητα για ανεξάρτητη διοίκηση. (Prunot & Estermann, 2017). Στην παρούσα εργασία εξετάζεται αν υφίσταται πλήρης πανεπιστημιακή αυτονομία και ποιοι είναι οι πιθανοί λόγοι που την περιορίζουν. Εξετάζεται αν στη σημερινή πραγματικότητα υφίσταται αυτοδιοίκηση ως προς την αποστολή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ή αν ακολουθούν την πολιτική του κράτους.

Η παγκοσμιοποίηση και η κοινωνία της πληροφορίας έχουν επιφέρει αλλαγές στα μοντέλα διοίκησης των πανεπιστημίων (Anh Ngoc Mai1, 2021).

Στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έχει δοθεί έμφαση από τις κυβερνήσεις στην ενίσχυση της αυτονομίας των πανεπιστημίων για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας, της ευελιξίας και της ενδυνάμωσης της στρατηγικής και οργανωτικής ικανότητας των πανεπιστημίων (Folich, Christensen & Stensaker, 2018).

Στα ευρωπαϊκά συστήματα διοίκησης της ανώτατης εκπαίδευσης συνυπάρχουν διάφορα μοντέλα οργάνων όπως η Σύγκλητος, το Συμβούλιο Ιδρύματος και εξωτερικοί φορείς. Η συνύπαρξη αυτών ερμηνεύεται ως μια διαδικασία πειραματισμού στο πεδίο της οργανωτικής αυτονομίας, προκειμένου τα πανεπιστήμια να έχουν ευελιξία στον τρόπο διοίκησης και να ενισχυθεί η οργανωτική αυτονομία (EUA 2017).

Στην πλειοψηφία των χωρών της έρευνας καθώς και στην Ελλάδα η διαδικασία εκλογής πρύτανη είναι μια εσωτερική διαδικασία ενώ αντιθέτως τα προσόντα και η θητεία ορίζονται στο νόμο.

Μεγαλύτερη αυτονομία παρατηρείται στον καθορισμό των ακαδημαϊκών δομών και στην ίδρυση νομικών προσώπων όπου στις περισσότερες χώρες αφορά εσωτερική απόφαση.

Επίσης αυξημένη είναι η συμμετοχή εξωτερικών μελών στα όργανα διοίκησης όπου σε τρεις μόνο χώρες δεν προβλέπεται (EUA2017). Τα εξωτερικά μέλη συμμετέχουν ενεργά στον στρατηγικό σχεδιασμό των πανεπιστημίων και είναι ισότιμα με τα εσωτερικά μέλη. Αξίζει να αναφερθεί η παρατήρηση των αποτελεσμάτων της έρευνας της EUA 2017, όπου όταν τα εξωτερικά μέλη προέρχονται από το δημόσιο τομέα υφίσταται ενδεχόμενη έμμεση κρατική παρέμβαση στη διοίκηση των πανεπιστημίων, επηρεάζοντας τις αυτόνομες εσωτερικές διαδικασίες και μειώνοντας την αυτοδιοίκηση.

Στην έρευνα των Frølich, Christensen & Stensaker (2018) σε οκτώ ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Νορβηγίας, διαπιστώνεται ότι τα Συμβούλια δεν λαμβάνουν αποφάσεις στον ίδιο βαθμό, αλλά υφίσταται συναίνεση μεταξύ των οργάνων διοίκησης.

Συγκρίνοντας τα δεδομένα με την έρευνα του CAP (Changing Academic Profession) 2007-2008, (Aarvevaara, 2010), στην Ιταλία, τη Νορβηγία και τη Φινλανδία θεωρείται ότι οι κατέχοντες θέση στα ανώτατα επίπεδα διοίκησης των πανεπιστημίων, ασκούν σημαντικότερη επιρροή στη διαδικασία επιλογής των λοιπών μελών συγκριτικά με αυτή των εξωτερικών φορέων. Αντιθέτως στη Γερμανία διατυπώνεται ότι το κράτος και οι εξωτερικοί φορείς παρεμβαίνουν ουσιαστικά στην επιλογή των οργάνων διοίκησης, δεδομένο το οποίο συνάδει με την παρούσα έρευνα σε ότι αφορά τη συγκεκριμένη χώρα.

Στην έρευνα της EUA 2017 παρατηρείται ότι τα τελευταία χρόνια έχει επιτευχθεί σημαντική αύξηση στον βαθμό «οργανωτικής αυτονομίας» στα πανεπιστήμια, αλλά έχουν επίσης καταγραφεί και αποτυχημένες προσπάθειες μεταρρυθμίσεων στον τομέα αυτό που κυρίως αποδίδονται στην γενικευμένη οικονομική κρίση και χρήζουν περαιτέρω έρευνας (π.χ. Ισλανδία και Ελλάδα).

Η οικονομική αυτονομία αποτελεί κρίσιμο παράγοντα του στρατηγικού σχεδιασμού των πανεπιστημίων και επηρεάζει την επίτευξη των στόχων. Οι περιορισμοί ποικίλλουν μεταξύ των χωρών και σε κάποιες περιπτώσεις γίνονται αρκετά αυστηροί με παρέμβαση ακόμα και στην ανακατανομή των κονδυλίων εντός του ιδρύματος. Παρατηρείται ότι σε όλα τα κράτη της παρούσας έρευνας καθώς και στην Ελλάδα η χρηματοδότηση είναι κρατική και αυτό συνάδει με την έρευνα του Felt 2002. Μια σημαντική παρατήρηση της έρευνας της EUA 2017 είναι ότι έχει καταγραφεί μειωμένη κρατική επιχορήγηση, στοιχείο το οποίο συναντάται και στην έρευνα του Felt 2002, με αποτέλεσμα περιορισμένη οικονομική αυτονομία. Επίσης στην έρευνα των Salvioni, Franzoni, Cassano 2017 επιβεβαιώνεται ότι όσο υφίσταται κρατική χρηματοδότηση, τόσο θα επιβάλλονται περιορισμοί στη διαχείριση αυτής και γραφειοκρατία που περιορίζουν την αυτοδιοίκηση στα πανεπιστήμια. Στην Γερμανία η αξιοποίηση της κρατικής χρηματοδότησης γίνεται χωρίς περιορισμούς, το οποίο συνάδει με την έρευνα του Mai 2021. Επίσης στα δεδομένα για την Γαλλία επαληθεύονται στην έρευνα του Mai 2021, σύμφωνα με την οποία η κρατική χρηματοδότηση είναι πολύ συγκεκριμένη. Στις περισσότερες χώρες επιτρέπεται ο δανεισμός, αλλά με περιορισμούς. Η χώρα μας ανήκει στην μειοψηφία των χωρών που δεν επιτρέπεται και αυτό αποτελεί ακόμα μία διαπίστωση ότι η κρατική παρέμβαση είναι ισχυρή.

Σε ότι αφορά την διατήρηση ακίνητης περιουσίας, στο μεγαλύτερο ποσοστό των χωρών επιτρέπεται. Η Ελλάδα ανήκει επίσης σε αυτή την κατηγορία. Η επιβολή διδάκτρων αποτελεί ένα ακόμα στοιχείο καθορισμού της αυτονομίας. Από την παρούσα έρευνα προκύπτει ότι ελάχιστες είναι οι χώρες που το επιτρέπουν ελεύθερα, ενώ στο μεγαλύτερο μέρος των χωρών μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, είτε απαγορεύεται η επιβολή διδάκτρων στα προπτυχιακά, είτε υφίστανται άλλου είδους περιορισμοί όπως πλαφόν στο ύψος των διδάκτρων, προαπαιτούμενες εγκρίσεις, ακόμα και καθορισμός τους από εξωτερικό φορέα. Ο περιορισμός αυτός οφείλεται κυρίως στο ότι τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα λαμβάνουν κρατική επιχορήγηση για την επίτευξη της κοινωνικής τους αποστολής. Αντιθέτως υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην επιβολή διδάκτρων στα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών. Συμπερασματικά θα αναφέραμε ότι οι περιορισμένη κρατική χρηματοδότηση και οι γραφειοκρατικοί όροι αξιοποίησης των πόρων αυτών, αποτελούν αρνητικά δεδομένα για την υποστήριξη της υπόθεσης της πανεπιστημιακής αυτονομίας. Τα δεδομένα αυτά αναγκάζουν τα πανεπιστήμια να αναθεωρήσουν και να αναδιαμορφώσουν τη στρατηγική τους. Σύμφωνα με

τον Wang 2010, τα πανεπιστήμια χρειάζονται αυτονομία προκειμένου να επιβιώσουν στην ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη οικονομία.

Αναφορικά με την αυτονομία σε θέματα προσωπικού παρατηρούνται αρκετοί περιορισμοί στην πρόσληψη και στην αμοιβή του προσωπικού, καθώς στις περισσότερες χώρες το ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό των πανεπιστημίων προσλαμβάνεται με το καθεστώς των δημοσίων λειτουργών/υπαλλήλων.

Υπάρχει ωστόσο ένα σημαντικό ποσοστό χωρών όπου οι προσλήψεις γίνονται ελεύθερα. Σημαντική παρατήρηση αποτελεί το γεγονός ότι η Αυστρία, η Γερμανία και το Λουξεμβούργο, απασχολούν δημοσίους υπαλλήλους σε ποσοστό μόνο 10%, ενώ η Σουηδία, το Λουξεμβούργο και η Πολωνία είναι τα τρία πιο αυτόνομα συστήματα όπου μπορούν να προσλαμβάνουν και να αποφασίζουν για τους μισθούς των υπαλλήλων τους (EUA 2017). Επίσης, σύμφωνα με την έρευνα των Prunot & Estermann 2017, τα γερμανικά πανεπιστήμια είναι ελεύθερα να προσλαμβάνουν το διοικητικό προσωπικό τους. Ενώ στη Γαλλία τα αποτελέσματα της έρευνας των Estenman, Nokkala & Steinel 2011 επιβεβαιώνουν ότι υπάρχει κρατικός έλεγχος στις προσλήψεις διοικητικού προσωπικού. Στην Γαλλία, Γερμανία και Κίνα ο αριθμός του μόνιμου προσωπικού καθορίζεται από εξωτερικό φορέα (Mai et al. 2020). Σε ότι αφορά τον καθορισμό των μισθών, το πλαίσιο είναι επίσης αυστηρό και καθορίζεται είτε αποκλειστικά από εξωτερικό φορέα είτε κατόπιν διαπραγμάτευσης του πανεπιστημίου με εξωτερικό φορέα (EUA 2017). Στην Γερμανία, στην Γαλλία και στην Κίνα, σύμφωνα με τον Mai 2021 τα θέματα προσωπικού ορίζονται από το κράτος. Σύμφωνα με την έρευνα των Bleiklie και Michelsen υπάρχουν περιορισμοί στην λήψη αποφάσεων για θέματα προσωπικού καθώς η κυβέρνηση ορίζει την μισθοδοσία και έτσι δεν υφίσταται πλήρης διοικητική και οικονομική αυτονομία (Bleiklie, Michelsen 201).

Η Ελλάδα διέπεται από αυστηρό πλαίσιο νόμων που αφορά στα θέματα προσωπικού και στο σύνολό τους απαιτούν ουσιαστική κρατική παρέμβαση (αριθμός προσλήψεων, κριτήρια, διαδικασία, ενιαίο μισθολόγιο κλπ). Από την διεξαχθείσα έρευνα παρατηρείται ότι δεν έχει καταγραφεί πρόοδος στο θέμα της αυτονομίας προσωπικού καθώς η κρατική παρέμβαση ήταν και παραμένει καθοριστική.

Σε ότι αφορά την ακαδημαϊκή αυτονομία και ειδικότερα το πεδίο της αξιολόγησης και πιστοποίησης ποιότητας, στις περισσότερες χώρες καταγράφεται μια συνεχής αναζήτηση των κατάλληλων συστημάτων για την αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών των πανεπιστημίων (Felt, 2002). Μόνο στην Γερμανία πλέον επιτρέπεται να επιλέγουν τα πανεπιστήμια το σύστημα και τον φορέα αξιολόγησής τους. Σε ότι αφορά τις άλλες χώρες της έρευνας της EUA 2017 η διαδικασία παραμένει ως είχε με έλλειψη αυτονομίας στην επιλογή του συστήματος αξιολόγησης ποιότητας. Και η Ελλάδα ανήκει στην ίδια κατηγορία, δεδομένου ότι ο νόμος θέτει συγκεκριμένο πλαίσιο και ορίζει της αρμοδιότητες τις Α.ΔΙ.Π. Η έλλειψη ελευθερίας στην επιλογή του κατάλληλου συστήματος περιορίζει την ακαδημαϊκή αυτονομία και δεν επιτρέπει στα πανεπιστήμια να θέσουν κανόνες που θα μπορούσαν να αυξήσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους.

Σε ότι αφορά τον αριθμό των εισακτέων φοιτητών και τα κριτήρια επιλογής, επιβάλλονται περιορισμοί διαμορφώνοντας τρία μοντέλα μεταξύ των χωρών.

Στην πρώτη περίπτωση, οι εισακτέοι που πληρούν τα κριτήρια του νόμου εισάγονται στα πανεπιστήμια ελεύθερα, με επιπρόσθετους κανόνες πρόσβασης εκ μέρους των ιδρυμάτων. Στην δεύτερη περίπτωση έχουμε τις χώρες όπου τα πανεπιστήμια επιθυμούν τον ορισμό

ανώτατου αριθμού εισακτέων ανά Σχολή και Τμήμα. Και στην τρίτη περίπτωση ο αριθμός των εισακτέων ορίζεται κατόπιν διαπραγμάτευσης μεταξύ πανεπιστημίου και κράτους.

Σε ότι αφορά τις μεταπτυχιακές σπουδές στο μεγαλύτερο μέρος των χωρών τα πανεπιστήμια επιλέγουν ελεύθερα τους εισακτέους και θέτουν τα κριτήρια επιλογής χωρίς κρατική παρέμβαση.

Στην Ελλάδα ο αριθμός εισακτέων και τα κριτήρια εισαγωγής προπτυχιακών ορίζεται στην νομοθεσία και το πανεπιστήμιο ουσιαστικά συμμετέχει στη διαδικασία μόνο με τον ορισμό της ελάχιστης βάσης εισαγωγής όπως την ορίζει επίσης ο νομοθέτης. Διαπιστώνεται έλλειψη αυτονομίας και σε αυτό το σημαντικό πεδίο με εξαίρεση τα μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών όπου υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία.

Σε ότι αφορά την κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών συνήθως απαιτείται κρατική έγκριση προκειμένου να υπάρχει πρόβλεψη των δαπανών στον κρατικό προϋπολογισμό. Στην Εσθονία, Φινλανδία και Ισλανδία δίδεται η δυνατότητα στα πανεπιστήμια να ιδρύουν νέα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών χωρίς να απαιτείται προηγούμενη έγκριση από αρμόδιο φορέα (EUA 2017). Το ίδιο ισχύει και για τις διδακτορικές σπουδές. Στις περισσότερες χώρες την απόφαση για κατάργηση προγράμματος σπουδών, λαμβάνει το πανεπιστήμιο, με ορισμένες περιπτώσεις να απαιτείται και διαπραγμάτευση με το αρμόδιο Υπουργείο, προκειμένου να τεκμηριωθεί η μη αναγκαιότητα ύπαρξής τους. Στην Ελλάδα τα πανεπιστήμια, μέσω των οργάνων τους καταθέτουν προτάσεις προς τα αρμόδια Υπουργεία Παιδείας και Οικονομικών, για την ίδρυση νέων προγραμμάτων και λαμβάνουν απαραίτητα έγκριση κατόπιν διαπραγμάτευσης. Δεν ισχύει το ίδιο για τα μεταπτυχιακά προγράμματα, όπου υπάρχει μεγαλύτερη ευελιξία στην ίδρυσή τους καθώς αυτό αποτελεί εσωτερική απόφαση που χρήζει κρατικής επικύρωσης.

Αναφορικά με την επιλογή της γλώσσας διδασκαλίας τα πανεπιστήμια στην πλειοψηφία των χωρών είναι ελεύθερα να αποφασίζουν. Ωστόσο σε κάποιες χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, υπάρχουν περιορισμοί (δυνατότητα άλλης γλώσσας σε επιλεγμένα μαθήματα) οι οποίοι αποτελούν μειονέκτημα στην προσέλκυση αλλοδαπών φοιτητών. Από τα αποτελέσματα των ερευνών αποδεικνύεται η προσπάθεια μεταρρυθμίσεων στην ανώτατη εκπαίδευση προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερος βαθμός αυτονομίας. Είναι σαφές ότι στους τομείς αυτονομίας που αναπτύχθηκαν στην παρούσα εργασία απαιτείται διαφοροποιημένη προσέγγιση δεδομένων των πολύπλοκων συνθηκών, κουλτούρας και παράδοσης μεταξύ των χωρών της Ευρώπης. Στόχος των πανεπιστημίων παραμένει η ποιοτική παροχή εκπαίδευσης με αύξηση των ικανοτήτων των φοιτητών, προκειμένου να συνεισφέρουν στην κοινωνία και στην οικονομική ανάπτυξη. Τα κράτη θα πρέπει να εξετάσουν για το κατά πόσο ο υψηλός βαθμός αυτονομίας αποτυπώνεται σε προγράμματα σπουδών που στόχο έχουν να ενισχύσουν τους φοιτητές, να βελτιώσουν τις ικανότητές τους και να επιτευχθεί ποιοτική και ποσοτική ερευνητική παραγωγή (Ritzen, 2016). Η ποιότητα ενισχύεται με την σταθερή και αυξημένη χρηματοδότηση αλλά και με την αύξηση της αυτονομίας των πανεπιστημίων (Felt, 2002, 2003, 2005; Gibbons, 2005). Η οικονομική κρίση αποτέλεσε εμπόδιο στην Ευρώπη για να αυξηθεί ο βαθμός αυτονομίας των πανεπιστημίων (Ritzen, 2016).

Σε ότι αφορά τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, διαπιστώνεται ότι δεν υφίσταται πλήρης αυτοδιοίκηση με κύρια οικονομική εξάρτησή τους από το κράτος, έλλειψη ελέγχου των εισακτέων φοιτητών, ανικανότητα καθορισμού προσλήψεων και διαδικασίες που ελέγχονται ή και εγκρίνονται από το κράτος. Ένας κύριος λόγος έλλειψης αυτονομίας των Α.Ε.Ι. είναι η εξάρτηση από το υπουργείο ως προς την χρηματοδότησή τους. Αντίστοιχο συμπέρασμα διεξάγεται στην έρευνα των Frølich, Christensen & Stensaker (2018) κατά τους

οποίους ο περιορισμός της πανεπιστημιακής αυτονομίας οφείλεται στην αποκλειστική κρατική χρηματοδότηση.

Στο σύνθετο θέμα της πανεπιστημιακής αυτονομίας, στόχος των κυβερνήσεων θα πρέπει να είναι η ουσιαστική ενίσχυση της ικανότητας των ιδρυμάτων να δημιουργήσουν το ιδιαίτερο στρατηγικό τους προφίλ, μέσω της ανάπτυξης της ακαδημαϊκής τους προσφοράς, να υποστηρίξουν τα πανεπιστήμια με κατάλληλα μοντέλα που θα αυξάνουν την αυτόνομη δημοσιονομική διαχείριση, και τέλος να επιτρέψουν την ανάπτυξη στρατηγικών διαχείρισης ανθρώπινων πόρων.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Το πεδίο έρευνας της πανεπιστημιακής αυτονομίας στην Ελλάδα και η σύγκρισή της με τα δεδομένα ευρωπαϊκών συστημάτων είναι περιορισμένο και μπορούν να τεθούν προτάσεις για διερεύνηση της εθνικής πολιτικής και της σύνδεσής της με την διοίκηση των πανεπιστημίων. Οι μεταβολές στην εθνική νομοθεσία δημιουργούν ένα νέο πεδίο έρευνας των θεσμών λειτουργία των Α.Ε.Ι. στα πεδία διοίκησης, οργανωτικής λειτουργίας και λήψης αποφάσεων.

Μια ακόμα πρόταση για μελλοντική έρευνα μπορεί να αποτελέσει η διερεύνηση του ρόλου του κράτους στην ενίσχυση της πανεπιστημιακής αυτονομίας, προκειμένου τα ιδρύματα να καθιερωθούν στην παγκόσμια κατάταξη (ranking).

Τέλος αξίζει να μελετηθεί κατά πόσο το ελληνικό πανεπιστήμιο καλείται να μετατραπεί σε ανταγωνιστικό πανεπιστήμιο αναζητώντας ιδιωτικούς, διεθνείς και εθνικούς πόρους για την λειτουργία και επιβίωσή του. Το νομικό πλαίσιο ενισχύει το ρόλο του επιχειρηματικού πανεπιστημίου ;

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Δαγτόγλου, Π. (2004). Γενικό Διοικητικό Δίκαιο. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Δαγτόγλου, Π. (2012). Ατομικά Δικαιώματα, Συνταγματικό Δίκαιο. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κοντιάδης, Ξ. (2007). Η μεταρρύθμιση του ελληνικού πανεπιστημίου. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
- Μάνεσης, Α. (1980). Συνταγματική Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- (Παντελής, Α. (2018). Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.
- Πουλής, Π. (2014). Εκπαιδευτικό Δίκαιο και Θεσμοί. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Πουλής, Π. (2007). Το νομικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Σπυρόπουλος, Φ./Κοντιάδης, Ξ./Ανθόπουλος, Χ./Γεραπετρίτης, Γ. (2017). Σύνταγμα Κατ' άρθρο ερμηνεία. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Φειδας, Χ. (2016). Η κατάσταση των μισθών των καθηγητών πανεπιστημίου στην Ελλάδα
- Φουντεδάκη, Π. (2015). Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια μεταξύ εναρμόνισης και διαφορετικότητας. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Ξενόγλωσση

- Aarrevaara, T. (2010). Academic freedom in a changing academic world. *European Review*, 18(S1), S55-S69.
- Bleiklie, I., & Michelsen, S. (2015, August). Political-administrative regimes and university governance. In *ECPR General Conference, Montreal* (pp. 26-29).
- England T. T., Hung, B. Q., & Minh, N. P. K. (2021). Research on the model of university autonomy in the direction of corporate governance. *HO CHI MINH CITY OPEN UNIVERSITY JOURNAL OF SCIENCE-ECONOMICS AND BUSINESS ADMINISTRATION*, 11(2), 31-41.
- Estermann, T. (2015). University autonomy in Europe.
- Estermann, T., Nokkala, T., & Steinel, M. (2011). University autonomy in Europe II. *The scorecard. brussels: European university association*.
- Felt, U., & Glanz, M. (2002). University autonomy in Europe: Changing paradigms in higher education policy. *Bologna: Magna Charta Observatory*.
- Felt, U. (2005). University Autonomy in the European Context: Revisiting the Research–Teaching Nexus in a Post-Humboldtian Environment. *Observatory Magna Charta Universitatum*.

Frølich, N., Christensen, T., & Stensaker, B. (2019). Strengthening the strategic capacity of public universities: The role of internal governance models. *Public Policy and Administration*, 34(4), 475-493.

Gibbons, M. (2005, September). Engagement with the Community: a new basis for university autonomy in a knowledge society. In *Managing University Autonomy: University Autonomy and the Institutional Balancing of Teaching and Research/Proceeding of the Seminar of the Magna Charta Observatory* (Vol. 15, pp. 121-150).

Mai, A. N. (2022). The Effect of Autonomy on University Rankings in Germany, France and China. *Higher Education for the Future*, 9(1), 75-92.

Mai, A. N., Do, H. T. H., Mai, C. N., & Nguyen, N. D. (2020). Models of university autonomy and their relevance to Vietnam. *Journal of Asian Public Policy*, 1-17.

Pruvot, E. B., & Estermann, T. (2017). University autonomy in Europe III. *The Scorecard*, 76.

Ritzen, J. (2016). University autonomy: Improving educational output. *IZA World of Labor*.

Salvioni, D. M., Franzoni, S., & Cassano, R. (2017). Sustainability in the higher education system: An opportunity to improve quality and image. *Sustainability*, 9(6), 914.

Schuchardt, G. (1997). Autonomy as constant dialogue Opening address, Autonomy and External Control, The University in Search of the Golden Mean, The Erfurt 430 Declaration Towards the Responsible University of the Twenty – first Century. Munchen: Iudicium

Wise, G., & Carrazco Montalvo, I. (2018). How to build a regional university: a case study that addresses policy settings, academic excellence, innovation system impact and regional relevance. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 40(4), 342-358.

Wang, L. (2010). Higher education governance and university autonomy in China. *Globalisation, Societies and Education*, 8(4), 477-495.

Νομοθεσία

Σύνταγμα της Ελλάδας (ΦΕΚ 120/ τ. Α' / 27-6-2008)

N. 1268/1982 (ΦΕΚ 87/ τ. Α' / 16-7-1982): Για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

N. 4009/2011 (ΦΕΚ 195/ τ. Α' / 6-9-2011): Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.

N. 4485/2017 (ΦΕΚ 114/ τ. Α' / 4-8-2017): Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις.

N. 4354/2015 (ΦΕΚ 176/ τ. Α' / 16-12-2015): Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

N. 4777/2021 (ΦΕΚ 25/τ. Α' / 17-2-2021): Εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις.

N. 4798/2021 (ΦΕΚ 68/τ. Α' / 24-4-2021): Κώδικας δικαστικών υπαλλήλων και λοιπές επείγουσες διατάξεις.

- N. 4316/2014 (ΦΕΚ 270/τ. Α' /24-12-2014): Ίδρυση παρατηρητηρίου άνοιας, βελτίωση περιγεννητικής φροντίδας, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Υγείας και άλλες διατάξεις.
- N. 4653/2020 (ΦΕΚ 12/τ. Α' /24-1-2020): Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ερευνητικών και Τεχνολογικών Φορέων και άλλες διατάξεις.
- N. 4093/2012 (ΦΕΚ 222/τ. Α'/12-11-2012): Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016.
- N. 4472/2017 (ΦΕΚ 74/τ. Α'/19-5-2017): Συνταξιοδοτικές διατάξεις Δημοσίου και τροποποίηση διατάξεων του ν. 4387/2016, μέτρα εφαρμογής των δημοσιονομικών στόχων και μεταρρυθμίσεων, μέτρα κοινωνικής στήριξης και εργασιακές ρυθμίσεις, Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2018-2021 και λοιπές διατάξεις.
- N. 4490/2017 (ΦΕΚ 150/τ. Α'/11-10-2017): Κύρωση της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την Ανταλλαγή Εκθέσεων ανά Χώρα, δια τάξεις εφαρμογής και λοιπές διατάξεις.
- N. 2190/1994 (ΦΕΚ 28/τ. Α'/3-3-1994): Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής για την επιλογή προσωπικού και ρύθμιση θεμάτων διοίκησης.
- N. 3528/2007 (ΦΕΚ 26/τ. Α'/9-2-2007): Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.
- N. 3374/2005 (ΦΕΚ 189/τ. Α'/2-8-2005): Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς & συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – Παράρτημα Διπλώματος.